

HRVATSKA UDRUGA PARAPLEGIČARA
I TETRAPLEGIČARA

SRPANJ 2001.

GOD. I BROJ 2

GLASILO HUPT

Crikvenica: Još jedna pristupačna plaža!

Cijenjeni,

drugi broj G-HUPT-a u vašim je rukama, a posredstvom Nacionalne i sveučilišne knjižnice (ISSN ureda za Hrvatsku) upisan je u međunarodnu bazu sa slijedećim elementima: ISSN 1332-9871. Osim toga, Glasilo HUPT možete pronaći i na našim, tj. Vašim WEB stranicama: www.hupt.tripod.com. Stoga Vas pozivam da nas, pretražujući Internet, barem kao usput, "posjetite", a – ukoliko procijenite da vrijedi truda – elektronskom poštom (hupt99@yahoo.com), faksom i telefonom (mada ni klasična pisma još nisu *ad acta*) su Vam/nam širom otvorena vrata svakodnevne pa i svakidašnje komunikacije.

Slike/fotografije su – što mi je drago – zapele za oko ponekog čitatelja pa sam dobio i kritika da ispod nekih fotografija nismo ispisivali pojedinačna imena. Opaska stoji. Ali treba imati u vidu da u novinstvu/novinarstvu slika/fotografija može biti neusporedivo sadržajnije od ikojeg teksta, također i s jačinom poruke, nerijetko s umjetničkim, ako ne kvalitetama, barem pretenzijama. Primjerice: na predzadnjoj

stranici lijepa je fotografija dvoje nasmejanih, par u zagrljaju s cvijećem i ljubavlju, a iznad njih dvojezičan ispis "Putnici bez robe za prijavu", "Passengers with nothing to declare"...Treba li tome išta pridodati? Bitno je da su se ljudi prepoznali i da baš ti akteri fotoreportажnih putositnica nemaju prigovora, nisu se "deklarirali" imenom ni prezimenom, već cvijećem i mladenačkom ljepotom. Mada, slažem se, ubuduće ću i ja insistirati na imenima gdje god bude moguće i uputno.

Tekstovi nam predugo čekaju tisak, no to je poslijedak financijske naravi. Zato molim za malo razumijevanja.

Sve u svemu, hvala na čitanju i – javite se!

Uz izraze uvažavanja,

t i h o

Zlo se boji srca koje ljubi. Bog uvijek liječi iznutra prema van – iz srca.

vlač. Zlatko Sudac

ISPRAVAK

U prethodnom broju objavili smo članak pod naslovom "Sport za sve" i – prilikom scaniranja sheme – došlo je do tehničke greške, tj. "istisnuta" je autorica, odnosno njeno cijenjeno ime. S dužnom isprikom ističemo da je autorica priloga "Sport za sve" prof. dr. Dubravka Ciliga.

GLASILO HUPT

HRVATSKA UDRUGA PARAPLEGIČARA I TETRAPLEGIČARA

SADRŽAJ

- 2 Riječ urednika
- 4 Ususret Međunarodnoj godini volontera
- 5 2001. – Međunarodna godina volontera
- 7 Budimpeštanska deklaracija
- 8 Pravo na život i različitost
- 10 Intervju: Manda Knežević
- 14 Muškarci i fertilitet kod ozljeda kralježnične moždine
- 16 Predstavljanje knjige poezije Tihomira Perhata
- 18 Okrugli stol o ortopedskim i drugim pomagalima
- 21 Prilagodba životnog i radnog prostora
- 23 Akcija Zelenih
- 24 Prijedlog izmjena i dopuna zakonskih propisa u socijali
- 25 Državna prvenstva HSUSUK-a
- 26 Prvi javni prosvjed para/tetraplegičara
- 26 Povlastice
- 30 Inicijativa za izmjene i dopune pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalima

Izdavač: HRVATSKA UDRUGA PARAPLEGIČARA I TETRAPLEGIČARA
Zagreb, Park prijateljstva 1, tel/fax 38 31 195 • e-mail: hupt99@yahoo.com
žiro račun 30105-678-115499 • registarski broj 00001365

Glavni i odgovorni urednik: Tihomir Perhat
Priprema i unos teksta: Manda Knežević i Tihomir Perhat
Grafičko oblikovanje: Marijan Osman
Tisak: KRATIS, Zagreb

Ususret međunarodnoj godini dobrovoljaca

Međunarodno udruženje za dobrovoljačke napore (IAVE International Association for Volunteer Effort) osnovano je 1970. godine u Washingtonu. Osnovala ga je mala grupa dobrovoljaca iz cijelog svijeta. Dobrovoljni rad je dio svakog društva. To su neprofitne, besplatne aktivnosti koje pojedinci izvršavaju za dobrobit svojih susjeda, zajednice i društva u cjelini. Takav oblik rada najčešće je prisutan u nevladinim organizacijama, profesionalnim udrugama, sindikatima i udrugama građana. Mnoge aktivnosti, posebno na područjima zaštite okoliša, pismenosti, pomoći starijim osobama su utemeljene na dobrovoljnom radu. Dobrovoljni rad potreban je više nego ikad da bi se moglo odgovoriti na prioritetne potrebe na području socijalnih, ekonomskih, kulturnih, humanitarnih i mirovnih potreba.

Da bi to uspjelo, potrebno je pridati veću važnost i priznanje dobrovoljnom radu te raditi na promoviranju usluga kroz prikazivanje dobrih primjera.

Ciljevi Međunarodne godine dobrovoljaca su:

☞ priznati dobrovoljni rad

- ☞ vlade i lokalne uprave trebaju uključiti dobrovoljni sektor u proces odlučivanja
- ☞ potrebno je odati priznanja posebno uspješnim naporima i zalaganjima pojedinaca, malih likovnih grupa ili nacionalnih programa
- ☞ olakšati uključivanje u dobrovoljni rad

O lokalnim prilikama ovisi što će potaknuti ili spriječiti dobrovoljne aktivnosti, npr: ustupiti prostor, poticati tehničku kompetentnost te dobar management, dati legalan status tijelima koja predstavljaju dobrovoljce, nezaposlenima izjednačiti prava na osiguranje i pomoć s onim što uživaju zaposlenici, dozvoliti specijalne prekide rada za službenike koji se bave dobrovoljnim radom, porezne olakšice za sve koji podupiru ovakav rad, kao alternativa vojnoj obvezi, osigurati materijalna sredstva kojima se mogu služiti dobrovoljci. U svemu televizija, radio, tisak i elektronski mediji čine vrlo važnu komponentu u promicanju ideja dobrovoljnog rada.

Mirka Jakšić

HVALA

Kolika je važnost dobrovoljnog rada u izgradnji civilnog društva gotovo je teško sagledati. Npr. tko bi rekao da su zahvaljujući dobrovoljnom radu nikle razne službe i profesije koje nam se danas čine kao da su oduvijek (spomenimo se samo socijalnog radnika). Možda nije patetično, a najmanje humoristično reći: u početku bijaše dobrovoljni rad.

Mi koji trebamo usluge dobrovoljaca itekako dobro znamo prepoznati vrijednost njihovog rada. I stoga neka nam ne zamjere što osjećamo potrebu da ih javno spomenemo s jednim velikim HVALA.

Zahvaljujemo poimence: mr. sc. Nadi Anić, prof. dr. Ani Bobinac Georgievski, prim. dr. Gojku Buljatu, prim. dr. Jordan Dimanovskom, dr. Mirki Jakšić, prim. dr. Miroslavu Jeliću, našoj Maji Merkša koja je najviše s nama, Ljerki Rašan, prim. dr. Ivanu Đidiću, dr. Saši Moslavcu i mnogim drugima koji su tijekom niza "dobrovoljačkih" godina bili oslonac našim aktivnostima. Usput treba imati na umu da su i neki od nas bili itekakvi volonteri, ali nije red ni vrijeme za samohvalu. Ako izdržimo naredno tisućljeće davat ćemo medalje za stvaranje svijeta po mjeri čovjeka u kojem dobrovoljnog rada više neće trebati.

2001. MEĐUNARODNA GODINA VOLONTERA

OPĆA DEKLARACIJA O VOLONTERSTVU

Volonterstvo je jedan od kamena temeljaca civilnog društva jer oživljava najplemenitija stremljenja čovječanstva – zauzimanje za mir, slobodu, mogućnost izbora, sigurnost i privlačnost za sve ljude.

U vremenu globalizacije i stalnih promjena svijet postaje sve manji i složeniji, a događanja u njemu u sve su većoj međuovisnosti. Volonterstvo – bilo da je riječ o djelovanju pojedinaca ili skupina – daje:

- ▷ mogućnost podupiranja i ostvarivanja ljudskih vrijednosti, zajedništva, skrbi i pomoći;
- ▷ pojedincu, kao članu zajednice koji čitavog života uči i razvija se, mogućnost ostvarivanja prava i odgovornosti te realizacije svih ljudskih potencijala;
- ▷ mogućnost premošćivanja razlika koje nas dijele, kako bismo zajedno živjeli u zdravim i zadovoljavajućim zajednicama, kako bismo zajednički djelovali i tragali za inovativnim rješenjima zajedničkih problema te kako bismo oblikovali svoju zajedničku sudbinu.

U osvit novoga tisućljeća volonterstvo je bitan element svakoga društva. Deklaraciju UN, koja kazuje da mi narodi imamo snagu izmijeniti svijet, volonterstvo pretvara u praktično i učinkovito djelovanje.

* * *

Ova Deklaracija podupire pravo svih žena, muškaraca i djece da se slobodno udružuju u volonterskom radu bez obzira na svoju kulturu i etničku pripadnost, vjeroispovijest, spol, zdravstveno stanje i društveni ili ekonomski položaj. Svi ljudi na svijetu morali bi imati pravo slobodno stavljati na raspolaganje svoje vrijeme, talent i energiju dru-

gim pojedincima i zajednicama za pojedinačno ili zajedničko djelovanje, a da pritom ne očekuju novčanu naknadu za svoj rad.

Nastojimo razvijati volonterstvo koje će:

- ▷ poticati na sudjelovanje sveukupnu zajednicu da prepoznaje svoje teškoće i lati se njihovog rješavanja;
- ▷ ohrabrivati mlade i omogućiti im da preuzmu vodstvo u svojim udrugama kroz koje će se volonterstvom baviti kontinuirano cijeloga svoga života;
- ▷ posuditi glas onima koji ne mogu govoriti sami za sebe;
- ▷ omogućiti drugima uključivanje u volonterski rad;
- ▷ dopunjavati, premda ne i nadomjestiti, odgovorno djelovanje ostalih sektora i rad profesionalnih (plaćenih) djelatnika;
- ▷ omogućiti ljudima stjecanje novih znanja i vještina te pružiti priliku za najbolji mogući razvoj njihovih osobnih potencijala, samopouzdanja i kreativnosti/stvaralaštva;
- ▷ podupirati solidarnost u okviru obitelji, društvene zajednice, države i svijeta.

Odgovornost pojedinaca i organizacija u zajednici preko kojih pojedinci djeluju sastoji se po našem mišljenju u:

- ▷ stvaranju okružja u kojem volonteri svojim radom značajno pridonose ostvarivanju zacrtanih ciljeva;
- ▷ donošenju mjera za doprinos volontera, uključujući uvjete pod kojima se veze između organizacije i volontera može tako raskinuti da to bude u interesu razvijanja politike vođenja volonterske djelatnosti;
- ▷ skrbi za odgovarajuću zaštitu volontera i onih kojima oni pomažu u teškim situacijama;

- ▷ nudenju odgovarajućih osposobljavanja, redovnog vrednovanja i priznavanja zasluga volontera;
- ▷ osiguravanju pristupa i stvaranju mogućnosti sudjelovanja svima, bez ikakvih zdravstvenih, ekonomskih, društvenih i kulturnih zadržki.

* * *

Uvažavajući temeljna ljudska prava utvrđena u Deklaraciji UN o ljudskim pravima i uvažavajući načela volonterstva i odgovornosti volontera i organizacija s kojima su povezani, pozivamo sve volontere da izraze svoju vjeru u volontersko djelovanje kao kreativnu i posredničku snagu koja:

- ▷ gradi zdrave, prihvatljive zajednice, koje poštuju dostojanstvo svih ljudi;
- ▷ omogućuje ljudima ostvarivanje prava koja imaju kao ljudska bića na temelju čega će poboljšati kakvoću života;
- ▷ pomaže rješavati socijalne, kulturne, ekonomske i ekološke probleme;
- ▷ gradi humanije i pravednije društvo na lokalnom i globalnom planu.

Apeliramo na odgovorne ljude u:

- ▷ **svim sektorima** da se udruže u snažne, prepoznatljive i djelotvorne lokalne i državne "volonterske centre" kao temeljne upravljačke organizacije za volonterstvo;
- ▷ **vladama** da svim ljudima omoguće pravo na volonterstvo, da uklone sve pravne prepreke za sudjelovanje, da uključe volontere u svoj rad te da nevladinim organizacijama dodijele novčana sredstva za promicanje i potporu učinkovite mobilizacije i vođenje volontera;
- ▷ **poduzećima** da potaknu i olakšaju uključivanje svojih djelatnika u zajednicu putem

volonterstva te da ljudskim resursima i novčanim sredstvima podupiru razvoj infrastrukture potrebne za volonterski rad;

- ▷ **medijima** da izvješćuju o volonterima i objavljuju informacije koje će potaknuti ljude na volonterstvo pružajući im istodobno i pomoć;
- ▷ **obrazovnim institucijama** da potaknu ljude na volonterski rad bez obzira na njihovu životnu dob, da im pomažu i nude mogućnosti za razmišljanje i učenje;
- ▷ **vjerskim ustanovama** da volonterstvo predstavljaju kao ozbiljan odgovor na duhovnu potrebu svakoga pojedinca da pomaže;
- ▷ **nevladinim organizacijama** da volonterima stvaraju ugodna okruženja te da ljudskim resursima i novčanim sredstvima pridonose njihovom učinkovitom uključivanju u volontiranje.
- ▷ **Ujedinjenim Narodima** da ovo desetljeće proglase desetljećem volonterstva i civilnog društva i tako priznaju potrebu stvaranja institucija slobodnih društava te prihvate "crveni V" kao univerzalni simbol volonterstva.

Međunarodni savez za volonterski rad (IAVE) poziva volontere i odgovorne ljude u svim područjima i u čitavom svijetu na udruživanje i partnerstvo sa svrhom promicanje i podupiranja učinkovitog, svima dostupnog volonterstva koje treba biti simbol solidarnosti među svim ljudima i narodima. Međunarodni savez poziva svjetsku zajednicu volontera na izučavanje, razmatranje, tumačenje i ostvarivanje Opće deklaracije o volonterstvu.

Opća deklaracija o volonterstvu usvojena je na internacionalnoj upravi direktora IAVE – Internacionalne asocijacije volontera – na 16. Konferenciji volontera, u Amsterdamu, 15. siječnja 2001. godine.

ŠTO JE TO AGENDA 22

Agenda 22 je strategija koja se koristi dok se izrađuju planovi politike prema osobama s dodatnim potrebama. Strategija je bazirana na Standardnim pravilima UN-a i sastoji se od tri dijela: Karakteristike dobrog plana politike prema osobama s dodatnim potrebama, metode rada i organizacije.

Radi racionalizacije ovdje ne donosimo cjeloviti tekst agende. Radije vam preporučamo da cjelovitu AGENDU 22 nadete na našim web stranicama, mada – tko zna engleski – preporučljivije mu je da "zagradi" www.hso.se

BUDIMPEŠTANSKA DEKLARACIJA

U Budimpešti je od 3. do 5. svibnja 2001. godine održan seminar za evalvaciju provođenja UN-ovih Standardnih pravila za izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom. Sudjelovalo je 36 NVO iz 15 zemalja. Ustanovljeno je na kojim je područjima situacija poboljšana te gdje je doživljena stagnacija ili čak pogoršanje.

Skup je naglasio značaj provođenja ljudskih prava i primjenu Standardnih pravila te nadgledanje od strane osoba s invaliditetom i uključivanje NVO u va,ne pregovore.

Diskusija i razmjena iskustava su pomogle predstavnicima organizacija da utvrde vlastite zadatke. Nadalje, sudionici smatraju nu,nim skrenuti pa,nju svojim vladama, Vijeću Europe i Europskoj Uniji na sljedeće probleme:

Vlade trebaju podupirati stvaranje UN-ove Konvencije o invaliditetu.

Vlade trebaju promovirati uključivanje članaka o ne-diskriminaciji osoba s invaliditetom u Europsku konvenciju o ljudskim pravima.

Europska Unija treba u procesu širenja i pregovara posebnu pa,nju posvetiti pitanjima invaliditeta.

Europska Unija bi u svojim projektima potpore zemljama kandidatima trebala uključiti pitanja vezana uz invaliditet.

Zemlje kandidati za pristup Europskoj Uniji moraju poštovati ljudska prava i civilni dijalog s osobama s invaliditetom. Za postojeće zemlje to znači:

- ☞ zacrtati nacional plan djelovanja za pitanja invalidnosti temeljen na Standardnim pravilima,
- ☞ vlade moraju imati legalne procedure za stalno praćenje primjene Standardnih pravila na nacionalnoj, regionalnoj i lokanoj razini u suradnji s osobama s invaliditetom,
- ☞ pučki pravobranitelj i njegove službe moraju posebnu pažnju posvetiti sprečavanju diskriminacije osoba s invaliditetom.

Vlade trebaju poduzeti daljnje mjere da, uz ljudska prava, u planiranju i stvaranju politike za jednake mogućnosti uključuju gledišta o invaliditetu.

Potrebno je usvojiti nacionalne zakone koji zabranjuju diskriminaciju osoba s invaliditetom i za te osobe omogućuju jednake mogućnosti na svim područjima života. Vlade trebaju također posvetiti posebnu pozornost uključivanju u zakone pravila koja odgovaraju specifičnim potrebama osoba s invaliditetom na nekom određenom području kako bi se poboljšala kakvoća života. Relevantni zakoni trebaju uključivati potporu za njihovo provođenje, a službe trebaju primijeniti sankcije kad god se pravila prekrše.

Vlade trebaju redovito pratiti razvoj politike, planiranja i nacionalnog zakonodavstva s gledišta provedbe Standardnih pravila uz uključivanje predstavnika osoba s invaliditetom.

Vlade trebaju promovirati osnivanje nezavisnih nacionalnih savjeta sačinjenih od predstavnika osoba s invaliditetom i osigurati im prikladnu pravnu i financijsku osnovu za rad. Vijeće treba biti priznato kao ravnopravni partner u pregovorima o pitanjima koja se tiču invaliditeta. Planovi moraju biti prihvaćeni u dogovoru između vijeća i vlada poštujući švedsku "Agendu 22".

Vlade trebaju činiti napore za stvaranje osnove zakonskog i financijskog podupiranja organizacija osoba s invaliditetom na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Potpora treba biti usmjerena prema dva glavna područja. S jedne strane treba osigurati osnovna sredstva za rad tih organizacija, a s druge strane dovoljnu financijsku potporu za programe koji pomažu jednako sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu.

Cilj ove deklaracije je osnažiti osobe s invaliditetom da postanu novi izvor vrednota u društvu.

Budimpešta, 5. svibnja 2001.

PRAVO NA ŽIVOT I RAZLIČITOST

Europsko udruženje osoba s invaliditetom
(Disabled Peoples' International Europe - DPI)
11 Belgrave road, London SW1V 1RB, UK

12. i 13. veljače 2000. godine u Solihullu, u Velikoj Britaniji, susrelo se 130 onespob-
ljenih ljudi, roditelja i delegata DPI organi-
zacija iz 27 zemalja Europe, Afrike, Austr-
ralije i Sjeverne Amerike da bi raspravljali o
bioetici i ljudskim pravima. S obzirom da je
to prvi događaj takve vrste, s ponosom objav-
ljujemo ovu deklaraciju.

Kao prvo i najvažnije zahtjevamo:

NIŠTA O NAMA BEZ NAS

Sve do sada je većina od nas bila isključena
iz svih rasprava o bioetičkim pitanjima. Te
rasprave su unaprijed stvorile sudove i nega-
tivne poglede o kakvoći našeg života. Poricali
su naše pravo na jednakost pa su nam stoga
uskratili i naša ljudska prava.

Mi tražimo da nas uključite u sve rasprave
i stvaranje politike koja se tiče bioetičkih
pitanja.

Mi moramo biti ti koji odlučuju o vlastitoj
kakvoći života temeljem naših iskustava.

Također pozivamo naše udruge da daju po-
držku, ohrabrenje i sigurnost onima od nas
koji prezentiraju naše poglede u tijelima koja
se bave bioetikom.

Posebna podrška mora se dati osnaživanju
glasa psihičkih bolesnika, ljudi s poteško-
ćama u učenju, ljudi koji ne mogu govoriti
u svoje ime i onespobljenoj djeci u takvim
raspravama.

BOGATSTVO JE U RAZLIČITOSTI

Mi smo potpuna ljudska bića. Vjerujemo da
bi društvo bez onespobljenih ljudi bilo
zakinuto društvo. Naša individualnost i zajed-
nička iskustva važan su doprinos bogatijem
ljudskom društvu.

Zahtjevamo da se stane na kraj biomedic-
skom ukidanju različitosti, selekciji gena ovis-
noj o zakonima tržišta i određivanju normi

i standarda od strane ne-onesposobljenih
ljudi.

Biotehnoške promjene nesmiju biti izgovor
za kontrolu i manipulaciju ljudskih okolno-
sti i biološke različitosti.

Svjesni smo činjenice da je jedini način da
bi se osigurala sveopća podrška pozitivnom
mišljenju o našim posebnim kvalitetama pot-
puno i jasno izjašnjavanje o našim pravima,
s dobrim argumentima i to u otvorenoj de-
mokratskoj raspravi. Moramo stvoriti savez
sa znanstvenicima, medicinskim stručnjacima,
etičarima, nosiocima politike, zagovornicima
ljudskih prava, medijima i sveopćoj javnosti.

SVA SU LJUDSKA BIĆA ROĐENA SLOBODNA I JEDNAKA U DOSTOJANSTVU I PRAVIMA

Ljudska su prava odgovornost države jedna-
ko kao i pojedinca. Onespobljeni ljudi,
naše organizacije, obitelji i saveznici moraju
raditi na uključivanju internacionalnih, regio-
nalnih i nacionalnih pravnih instrumenata u
osiguravanju naših prava, kroz sve znanstve-
ne napretke i medicinske prakse koje se
odnose na ljudski genom, reprodukciju, pro-
cjenu kakvoće života, terapijske mjere i
ublažavanje "boli i patnje".

Biotehnologija predstavlja poseban rizik za
onesposobljene ljude. Osnovna prava onesp-
sobljenih ljudi, a posebno pravo na život,
moraju biti zaštićena.

Posebno zahtjevamo:

- Potpunu zabranu obveznog genetskog testi-
ranja i nagovaranja žena na odbacivanje
nerodene djece koja, smatra se, mogu
postati onespobljena.
- Osiguravanje potpunih i lako dostupnih
(npr. bez žargona, jednostavnih za čitanje
i u različitim medijima) informacija s koji-
ma ljudi mogu donositi obavještajne odluke.
- Da vlade Europskih zemalja ne ratificiraju
Konvenciju o ljudskim pravima i biomedic-

cini, jer su neki njeni djelovi u suprotnosti s dva dokumenta prihvaćena na UNESCO-voj Konferenciji o znanosti održanoj 1999.

- Da osobe s onesposobljenjem dobiju pomoć da žive, a ne da umru.
- Da onesposobljenost nerođenog djeteta nije posebni pravni razlog za pobačaj.

- Da se ne razgraničavaju onesposobljenja ovisno o jačini ili vrsti. Takve podjele stvaraju hijerarhije i dovode do povećanja diskriminacije svih onesposobljenih ljudi.

Onesposobljeni ljudi se moraju solidarno ujediniti da bi se naš glas o ovim, po život prijetećim pitanjima, čuo.

SNAGA U JEDINSTVU

Napomena urednika:

Ovo je posuđeno štivo – vjeran prijepis originalnog plakata. Gornji tekst, naravno, ne odnosi se izravno na p/t aktualnosti, ali kao ljudi moramo si posvjestiti neke teme i dileme koje zahtjevaju upućenost i vrlo zahtjevnu ljudsku odgovornost. Ne griješiti prema drugima i graditi ispravan stav prema onesposobljenjima i onesposobljenima podrazumjeva moralno pravo i na korektan odnos prema sebi samome.

Osim toga, kad smo svjedoci vrlo visokih zahtjeva i polaganja prava na, često nezaslužene, društvene privilegije – zar nije pomalo začudna naša skromnost i samozatajnost?

Hrvatska udruga za promicanje prava pacijenata

Projekt: Nacrt Zakona o pravima pacijenata

Pozivamo sve zainteresirane: Sudjelujte u pripremi nacrtu Zakona!

Hrvatska udruga za promicanje prava pacijenata u želji za aktivnim sudjelovanjem u predstojećoj reformi našeg zdravstvenog sustava priprema Nacrt Zakona o pravima pacijenata.

Nesporno je da prava pacijenata moraju biti ugrađena u zdravstvene propise svakog demokratskog društva, a trend današnjice upravo je donošenje posebnih zakona o pravima pacijenata. Stoga nas ne treba čuditi da je poštivanje prava pacijenata ujedno i dio zahtjeva Vijeća Europe usmjeren upravo onim zemljama koje žele sudjelovati u europskim integracijskim procesima.

Budući da o pravima pacijenata u punoj njihovoj širini ne možemo govoriti bez prave spoznaje svih onih svakodnevnih problema s kojima se susreću pojedine kategorije pacijenata, ovim putem pozivamo sve zainteresirane udruge da nam se pridruže u pripremi navedenog nacrtu zakona.

Stoga vas molimo da nam do 31. siječnja 2001. godine dostavite sljedeće podatke:

- Puni i skraćeni naziv udruge
- Potpuna adresa udruge
- Telefon, fax, e-mail, www
- Podatke o predsjedniku/ci udruge
- Podatke o kontakt osobi (glede projekta)
- Područje djelovanja udruge

Kratki elaborat o prijedlozima za nacrt zakona koji osobito uključuje:

1. Popis problema u ostvarivanju zdravstvenih prava s kojima se susreće vaša populacija,
2. Vaši prijedlozi rješenja koja bi trebao sadržavati nacrt zakona

Molimo da tražene podatke dostavite običnom ili e-poštom na adresu:

HRVATSKA UDRUGA ZA PRAVA PACIJENATA, 31000 OSIJEK, K. A. Stepinca 15
e-mail: patient@hi.hinet.hr – a dodatne obavijesti na tel/fax: (031) 204-170.

Intervju s predsjednicom HUPT-a MANDOM KNEŽEVIĆ

- *Predstavite se čitateljima.
(Kratak životopis.)*

Rodena sam u Gundincima (Sl. Brod). Osnovnu školu završila sam u Valdoltri (Slovenija), a gimnaziju u Zagrebu. Dvije godine studirala sam pravo na Zagrebačkom sveučilištu. U organizacijama osoba s invaliditetom aktivna sam od 1977. godine. Od 1997. sudjelujem u radu projekta Rehabilitacija u zajednici kao aktivni član tima. Sudjelovala sam gotovo u svim programima od interesa za osobe s invaliditetom. Bila sam aktivno uključena u program uklanjanja građevinskih prepreka u Zagrebu, pogotovo na području Centra. Također sam bila uključena u rješavanje pitanja javnog prijevoza, u stvaranje propisa o ortopedskim i drugim pomagalicama, u određivanje kriterija za otkup stanova osoba s invaliditetom, uvođenje prava na doplatak za pomoć i njegu itd. Jedna sam od začetnica HEKUP-a, Simpozija SOIH-a te raznih programa druženja osoba s invaliditetom. Između ostaloga, ja sam jedna od začetnica pokreta neovisnog življenja. Sebe prepoznajem kao osobu koja promiče potrebe osoba s invaliditetom, posebno u dijelu razvoja svijesti kod tzv. zdravih i kod samih osoba s invaliditetom.

- *Sudjelovali ste u osnivanju i radu mnogih udruga. Koje su to udruge i koje ste funkcije obnašali?*

Nisam baš sudjelovala u osnivanju mnogih udruga. Samo pri osnivanju nekih: Športskog društva paraplegičara "Zagreb" i naše Udruge – HUPT-a. U Društvu tjelesnih invalida "Zagreb" obnašala sam funkciju tajnice, gdje sam profesionalno radila kao administrativni radnik, a isto ili slično i u zajedničkom društvu – Društvu distrofičara i tjelesnih invalida te na kraju u Društvu paraplegičara i amputiraca Zagreba, odakle sam gotovo prisilno otišla.

- *Društveno okruženje nekad i sad?*

Nije lako odgovoriti na ovo pitanje. U vrijeme kada sam ja postala jedna od osoba s paraplegijom nije bilo nimalo jednostavno. Tada je sustav osiguranja bio jako manjkav, ne malo i nepravedan. Jedino su radnici i radnička djeca imali riješeno zdravstveno i mirovinsko osiguranje, jer su sva prava proisticala iz tzv. udruženoga rada. Posebno je bilo loše za djecu poljoprivrednih osiguranika, u koju sam kategoriju i ja pripadala. Nakon 15-te godine života osobe s invaliditetom (realno još djeca - nesamostalna iliti neosposobljena za samostalno privređivanje), koje su bile poljoprivredni osiguranici, nisu imale zdravstveno osiguranje. Ne želim se ni prisjećati tih dana. Kupnja kolica značilo je veliko odricanje moje obitelji. A što je to značilo za obitelj u kojoj je bilo petero djece, iz današnje perspektive može se samo pretpostaviti. Unatoč tome, moram naglasiti da sam imala (i još ju, hvala Bogu, imam) divnu obitelj i uspjela sam postati to što jesam. Ljubav i potpora obitelji i nekih dobrih ljudi pomogli su mi da danas mogu živjeti ovako kako živim.

- *Nailazeći mladci misle da svijet počinje s njima (doduše, i mi smo bili mladi, nadobudni, buntovni), no vrijedi ih podsjetiti da, kad smo mi počeli s organiziranjem osoba s dodatnim potrebama, u to davno, ujedno i blisko vrijeme, nije bilo primjerice antidekubitusnih jastuka. Možete li se prisjetiti stvaranja prvih pravilnika, općenito cizeliranja zakonske regulative u korist paraplegičara i tetraplegičara?*

Nažalost, nailaze "mladci" – para/tetraplegičari! Ne vjerujem da misle kako svijet počinje od njih. Oni samo, kao polazišnu točku za zadovoljavanje svojih potreba, uzimaju **sadašnjicu**. To je sasvim razumljivo. Oni su možda malo nestrpljiviji od nas. Oni žele i

dalje što bržim koracima kročiti u život i kroz život. Ne mogu podnijeti inertnost, a vrlo teško "nepokretnost", tj. općedruštvenu tromost, sporost i neosjetljivost za specifične/individualne potrebe, kao i realne naše mogućnosti, koje s tercijalnim djelatnostima izjednačavaju zdrave i tzv. invalide. To se mora uvažiti. I stvarati brže uvjete po mjeri svakog čovjeka. Osim toga, njihove su spoznaje u startu veće. Veseli me kada su "mladci" svjesni svoje uloge i svojih prava. Neka ih samo izražavaju. Naravno da uz to i obveze prihvate kao životnu ulogu, ne samo da polažu pravo na prava i privilegije/povlastice. A što se tiče stvaranja zakonskih prava za osobe s invaliditetom, u doglednoj budućnosti može i mora doći do znatnijih poboljšanja. U moje vrijeme bilo je malo pisanih prava, a najbolje su prolazili oni koji su imali bolje veze i poznanstva, ili su bili RVI (tu nam je nešto poznato, zar ne?). Doista su to bili počeci stvaranja zakonodavstva koje će regulirati pitanja osoba s invaliditetom. Sada ipak postoje temelji, treba ih popraviti i učvrstiti te planski dograđivati kako bi napravili čvrstu i pristupačnu "kuću".

• *Kako stoje stvari s ortopedskim pomagalima?*

Nije sjajno stanje s pravima na ortopedska i druga pomagala. Ali mogu zamisliti da danas osobe s para/tetraplegijom, kada startaju u para/tetraplegikovanje, ne mogu ni zamisliti kako je to bilo kasnih šezdesetih. Osim kolica – vrlo teških, nezgrapnih, primitivne izrade... primjerice, s prednjim kotačićima bez kugličnih ležajeva, s punim gumama "na ispadanje" pri svakom žustrijem okretu – i eventualno ortoza, estetski poraznih performanci (u kojim je čovjek bio nalik robotu ŽNJ generacije), nije bilo gotovo ničega. Što se tiče uro potrepština, nije bilo mogućnosti riješiti niti jedan problem, a kamoli birati razne sisteme i načine prevladavanja primjerice inkontinencije. Trajni kateteri i urinari od tvrde gume, Tajdl-sistemi, peceri... deku-bitusi, sepse, ekspresne smrti... (dragi "mladci", budite sretni što ste se malo kasnije rodili!). Pelene za jednokratnu uporabu došle su na naše tržište tek kasnije, tj. ne baš tako davno, ali u prvih dvadesetak godina samo za djecu. Žene s para/tetraplegijom, što se tiče uro potrepština, nisu imale ništa. O antidekubitalnom jastuku 70-tih počeli smo

tek sanjati. Hvala Bogu, prošla su ta vremena! Ozakonjenje prava na ortopedska i druga pomagala prvo su dobili invalidi rada, odnosno RVI. Kao i druga prava, npr. pravo na doplatak za pomoć i njegu, invalidninu i dr. Mnogo godina kasnije, sredinom 80-tih, tek smo izborili pravo na antidekubitalni jastuk za osobe s para/tetraplegijom. Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima koji je trenutno na snazi ipak je temeljni dokument za ostvarivanje najbitnija prava (koja će se, nadajmo se, proširivati sukladno rastu ekonomske moći države i njenog proračuna).

• *HUPT se naglo razvija. Kakva mu je budućnost?*

Mislim da se HUPT razvija u skaldu s vremenom. Nema mjesta nezadovoljstvu, jer smo u samo dvije godine rada postigli i više no što smo startno zacrtali. Ali u odnosu na potrebe trebalo bi i više i bolje. Do sada smo se predstavili institucijama i ustanovama, ministarstvima, službama i servisima koji bi za nas trebali znati. Nezadovoljna sam s medijskim predstavljanjem. Na tom planu moramo puno više poraditi. Sigurna sam da Upravni odbor i one osobe koje su u užem kontaktu s HUPT-om promiču potrebe osoba s para/tetraplegijom i HUPT-a u cjelini. To je premalo. Trebalo bi puno više onih koji imaju interesa za društveni rad, unatoč tome što sami nisu u nekim potrebama za koje se valja boriti i koje nije jednostavno izboriti. Ipak, tehnički smo opremljeni, tj. priskrbili smo dva računala, dva pisača, scanner, fax, digitalnu kameru... polako se opskrbljujemo sa stručnom literaturom, oformili smo i svoju web stranicu, izdali smo svoju prvu ediciju i glasilo. I što je najvažnije, osobe s para/tetraplegijom sve rade same. To je ono što je obećavajuće. U HUPT-u nemamo uposlenika. Imamo nekoliko krasnih volontera kako među laicima, tako i među stručnjacima. Najveći nedostatak HUPT-u je što nema vlastiti prostor za rad. I odmaralište bi nam trebalo. Ne preveliko, ali toliko da naših 20-30 ljudi ima kamo nesmetano doći ne brinući se hoće li imati pristup do svih sadržaja koji su potrebni svakom čovjeku. **To su investicijski planovi za budućnost.** Nastojat ćemo da se što brže u svakom našem županijskom centru netko od para/tetraplegičara "zagrije" za rad, za opće dobro osoba s para/tetraplegijom. Željeli bismo ta-

koder doznati za svaku novostradalu osobu kako bismo pripomogli da se u što kraćem roku nakon stradavanja takva osoba reintegrira na najbolji mogući način. Jedan od ciljeva HUPT-a je da se formira hrvatski spinalni centar gdje bi bilo mjesto prijema i otpusta osoba s ozljedom kralježnične moždine, kao i mjesto kontinuiranog praćenja i kontinuirane skrbi, neprijeporno s elementima istraživačkog rada i spoznaja.

- *Mnogi stručnjaci koji su bliski aktualnostima u našoj grupaciji udrugu gotovo sramežljivo zamjećuju da se u minulom desetljeću nije dovoljno pažnje posvetilo ni našim udrugama, kao cjelinu, ni pojedincu, kao potrebitijoj osobi s dodatnim potrebama. Ima li naznaka za neke od željenih pomaka k dostižnim/netzbježnim ciljevima?*

Mislim da je premalo prepoznatljivih stručnjaka koji se bave osobama s invaliditetom uopće. Pogotovo je malo onih koji se bave osobama sa spinalnim ozljedama. U RH još nisam sreća osobu/stručnjaka kao što je bio prof. Bojan Hrovatin iz Slovenije ili dr. Irena Grobelnik i sl. To je stoga što se u RH nitko sustavno ne bavi isključivo spinalno ozljeđenima. Ima pojedinaca koji su, može se reći, bliski ovoj problematici. U posljednje vrijeme mijenjaju se ljudi. Dolaze nove generacije koje su otvorenije za nove mogućnosti i pristupe osobama s ozljedama kralježnične moždine. Na našu veliku žalost, nema dovoljno prepoznatljivih stručnjaka/specijalista za područje problematike osoba sa ozljedom kralježnice. Čast izuzecima koji se time bave! Želim vjerovati da ne mogu više u datim okolnostima. No, ne mogu shvatiti kako oni ne shvaćaju nedostatak u rehabilitaciji spinalno ozljeđenih, jer kao da ne žele priznati da se ne radi interdisciplinarno i da se naš problem ne sagledava u punom opsegu. Vjerujem u mlade specijalizirane stručnjake i u mlade ljude koji će osobu s ozljedom kralježnične moždine gledati drukčije nego što je to bilo dosad.

- *Bez obzira na tešku društvenu i ekonomsku situaciju – ta otkako znamo za sebe uvijek su nam govorili da su potrebe velike, mogućnosti male – ipak se nade i dobrih ljudi i benevolentnih i inspirativnih pojedinaca, čak i grupa.*

Kakvih ste iskustava na tom planu? (Možemo li nekoga istaći, a da se desetorici ne zamjerimo?)

Nije sve u materijalnom. Ali trka za materijalnim je velika. Sigurna sam da se još "jučer" moglo učiniti više da je bilo političke volje. A ima krasnih pojedinaca-entuzijasta koji ne štete ni vrijeme ni novac da budu na usluzi onima kojima trebaju. Pa sjetimo se HUPT-ovog radnog vikenda u Topuskom: svoj su vikend provodili s nama vrhunski hrvatski stručnjaci kojima nije stran niti jedan naš problem, mada su limitirani nizom društvenoeekonomskih faktora da nam pomognu sukladno svojim znanjima. Moram istaknuti neke samozatajne ljude kojima nije važna ni TV kamera ni honorar. To su sigurno prof. dr. Ana Bobinac Georgievski, prim dr. Jordan Dimanovski, prof. Nada Anić, a tu su i mlade nade poput dr. Mirke Jakšić. Cijeli tim RUZ-a, koji je ekipiran tako kako je ekipiran, vjerovatno – dok ga bude – nikada više neće moći odvrnuti pogled od stvarnih problema osoba s invaliditetom, a pogotovo ne od osoba s para/tetraplegijom. Oni su bili dovoljno skromni i jako stručni kada su pristali učiti iz života pojedinaca s para/tetraplegijom. To će rezultirati drugačijim gledištem spram osoba s invaliditetom. Još prije 15-tak godina osobno sam doživjela da mi je doktor, koji je radio u Kraljevici s osobama s para/tetraplegijom, kada me je kolicima podigao preko stepenica, nekako uznosito napomenuo: "Možeš reći (kao pohvaliti se – op.u.) da Ti je po stepenicama pomogao jedan doktor!". Eto, od predrasuda, nažalost, nisu pošteđeni ni stručnjaci ako se sami ne trude da ih prevladaju.

- *Proljeće, ljeto, jesen..vrijeme intenzivne živosti. Što HUPT planira, nudi, može i hoće?*

Planiramo svakako održati Skupštinu i to početkom srpnja ove godine u Zagrebu, potom se nadamo da će nam uspjeti organizirati jedan vikend sa stručnjacima, vjerovatno na Plitvicama, a uskoro bismo trebali održati okrugli stol o otropedskim i drugim pomagalicama. Također imamo u planu organizirati edukativno-promotivni skup za servise u zajednici (kućne njege i pomoći, strukovne udruge i dr.), što će se dogoditi najvjerovatnije na jesen ove godine.

- *Pokušajmo bez kompleksa i predrasuda pogledati istini u oči: paraplegičari i tetraplegičari su vodili i vode mnoge udruge, većinom one u kojima smo i zanemariva i zanemarena manjina. Bez obzira na osobne ambicije i probitke, kad malo pogledamo u budućnost ili se osvrnemo na iskustva kolega u Sloveniji, Austriji, Italiji...da ne odemo pre daleko, što se to nama događa? Je li upitan identitet, svijest i samosvijest ili...?*

Sve spomenuto je upitno. Ali prije svega identitet. Bili smo raštrkani u svakakvim udrugama. I svagdje smo morali svoj invaliditet "utopiti", zanemarivati da se oni koji su manje "invalidi" mogu osjećati invalidima. Ako u tzv. "gemišt" udrugama postojimo radi toga da privučemo članstvo, rade se potezi od kojih osobe s para/tetraplegijom nemaju nikakve koristi, mada su u toj grupaciji osobe s najvišim stupnjem invaliditeta i "normalno" je da su naši kolege i kolegice zanemarena manjina. Dolaze mladi borci kojima ipak neće biti teško kao našoj generaciji pa da kreću od nule. Oni s nama već imaju određene temelje za društvenu nadgradnju, gdje će nastaviti s još većim intenzitetom. Identitet se gradi s vremenom, jer je to generacijski posao. Nije lako, jednostavno ni brzo steći zahtjevnu prepoznatljivost, uvažavanje naših mišljenja, stavova i potreba koje ćemo sami izražavati, a ne da netko drugi uime nas bilo kome – pa i nama samima – soli pamet. Hvala onima koji će nas podržati, ali želimo sami izraziti svoje interese i svoje potrebe i svoje osjećaje... I to mi jedini znamo, nitko drugi bolje od nas.

- *U našim redovima ima puno pozitivnih primjera organiziranja života. Mnoge osobe se uspješno nose s paraplegijom te su vrlo uspješni obiteljski ljudi, a malo-pomalo dokazuju se i osobe s tetraplegijom. I mada nije simpatično uspoređivati se s kolegama na Zapadu, gdje smo zapravo mi?*

Oni koji su uspješni – ili nam se čini da tako žive – sigurna sam da se tako ne osjećaju. Oni žive samostalno. Uхватili su se u koštac sa svim pozitivnostima i poteškoćama prvidno uspješnim načinom življenja. A što se tiče razlika nas i kolega sa Zapada, stvari su relativno jednostavne. Materijalno su si-

gurniji, imaju veće šanse za izbor, imaju puno bolje prilagođen okoliš i okruženje u kojem žive i žive u puno bolje pravno organiziranom sustavu. Za lagodniji život to je puno. Mi trebamo uložiti jako puno napora da bi funkcionirali. Oni ne toliko. A to da predrasuda ima svagdje, to je isto istina; samo što su one u pravno uređenim sustavima neprimjetne, jer se u društvenom okruženju izražavaju u uskom krugu (šire su pod lupom javnih medija, demokratskog mišljenja, zakona koji priječe sve oblike diskriminacije, a i običajno pravo i mjerila elementarnih ljudskih prava ipak su posvješćenija u svijesti Zapadnjaka). Kod nas je bitno drugačije. Osobne predrasude odraz su okruženja, odgoja, osobnih spoznaja i inklinacija... Svako je uspoređivanje, u pravilu, jalov posao. Vrijedi znati kako i na koji način je nekome bolje – i tome treba težiti. Ali to je sve.

- *Svijet se strahovito brzo mijenja – nadjajmo se – na bolje. Primjerice: civilno služenje vojnog roka uskoro će postati bespredmetno; povlastice na uvoz automobila sa zapadnoeuropskog tržišta bit će prava besmislica (u današnjem obliku); tercijalne djelatnosti, posebice globalizacija protoka informacija, brišu nepremostive zapreke i ogromne razlike između tzv. zdravih i invalidiziranih... Može li nas nešto tako šokantno iznenaditi pa da već sutra bude razumljivo samo po sebi, nešto od onoga što nam iz ove perspektive čini nepremostive barijere i svakodnevno zagorčava život? Najbezazlenije: Hoćemo li doživotno morati opetovano i opetovano dokazivati svoju dijagnozu pri svakoj potvrdi o potrebi ortopedskog i drugog pomagala i slično?*

Pri Vladi RH postoji Ured za internetizaciju. Ne znam njegovu nadležnost. Ali obećavajuće je. Nedavno sam čula da će zrakoplovi letjeti fantastičnom brzinom – ono što je jučer bila naučna fantastika, danas je stvarnost. U svijetu naše bliske budućnosti i visoke tehnologije prevladavanje prostornih prepreka ne bi smjelo biti problem. U kompjutorizaciji osobno vidim velike šanse za osobe s paraplegijom, a pogotovo za osobe s tetraplegijom. Već sada znamo da se raznim dodacima na računalu mogu činiti čuda. Od automatskog zatvaranja i otvaranja prozora

i vrata, govornih komandi i upravljanja putem Interneta, raspored paljenja i gašenja svjetala ili ostalih uređaja putem PC-a, kontrola u kući putem ekrana televizora: temperatura, alarmni sustav, nadgledavanje pojedinih prostorija, zatvaranje garažnih vrata, navlačenje zavjesa na prozorima, uključivanje i isključivanje TV i radio aparata i dr. Pitanje pokretljivosti je prevladivo, kao i druge poteškoće. Kada znamo da postoje sve veće i veće mogućnosti, lakše se kroči kroz život. Osobe s para/tetraplegijom ostaju zdravih glava i normalnih kognitivnih sposobnosti, što treba iskoristiti. Budućnost je u obrazovanju i usavršavanju stečenih znanja. Ja osobno život smatram učenjem.

- *Malo o svakodnevici, hobijima, rekreaciji i odmoru. Zagreb nudi velik izbor? Zapravo, kako je živjeti u Zagrebu krećući se u kolicima?*

Što reći o mojoj svakodnevici? Puno radim. Nemam slobodnog vremena za neke hobije. Moj hobi je pronalaženja načina kako ljude koji su u potrebi potaknuti da se uhvate u koštac sa životom. Unatoč svim poteškoćama, život valja odživjeti. Mora se naučiti kako se nositi sa svime što nam dođe, bilo to lijepo ili ružno. A i ružno može postati lijepo i lijepo može postati ružno. Zato je važno to shvatiti. Naučiti nositi se sa samoćom, bolovima, izazovima svih vrsta, učiti od drugih koji su prošli neko slično iskustvo... Naravno, Zagreb nudi puno. Volim šetati. Subotom, kada je lijepo vrijeme, često odšecam od svoje Kušlanove ulice pa sve do Cvijetnog trga. Polako, u društvu. Volim Zagreb. Ponekad odem u kino, kazalište, "Lisinski", crkvu itd. Jednostavno živim.

Intervju priredio Tihomir Perhat

Muškarci i fertilitet kod ozljeda leđne moždine

Sve donedavno saznanja o fertilitetu kod muških osoba s ozljedom leđne moždine ili problemima s ejakulacijom uzrokovanih sekundarno uslijed drugih neuroloških oštećenja bila su daleko od zadovoljavajućeg. Zadnjih desetak godina, međutim, ta se situacija značajno izmijenila. Velik broj medicinskih centara u SAD, Kanadi i Europi (na sreću i kod nas u Hrvaskoj, u KB "Sestre milosrdnice") objavili su rođenje beba začetih uz pomoć **dobivene** sperme od muškaraca s ozljedom leđne moždine – bilo vibracijom penisa, elektroejakulacijom rabeći rektalnu sondu ili oboje.

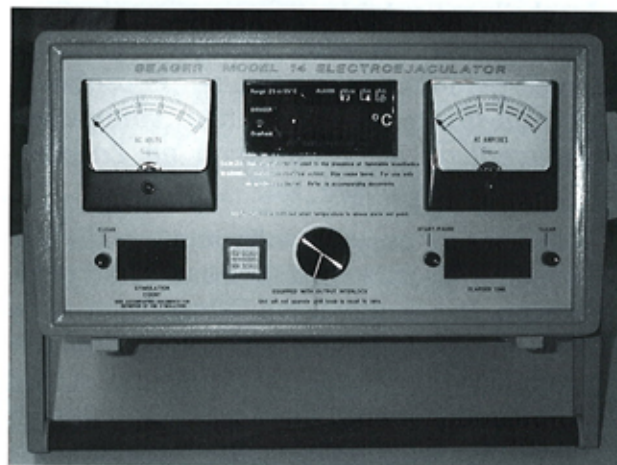
Muškarci s ozljedom leđne moždine imaju problema s ejakulacijom u 95% slučajeva. Postoje mnogobrojni načini kako da ti muškarci, koji ne mogu ejakulirati normalno ili masturbacijom, postanu biološki očevi. Danas se uglavnom rabe tri metode u skupljanju sperme: *stimulacija vibratorom, elektrostimulacija uz pomoć rektalne sonde te punkcija i aspiracija iz sjemenovoda*. Postoji i četvrta mogućnost, a to je ugradnja tzv. *umjetne spermatokele*. Osim ove zadnjepomenute metode, sve tri prethodnospomenute metode rabe se za uspješno dobivanje ejaku-

lata nakon kojih mogu uslijediti trudnoće. Upotrebljavaju se i neki lijekovi da se pospješi ejakulacija, ali zbog mogućih komplikacija nisu baš preporučljivi.

U ovome članku neće biti detaljno opisano dobivanje ejakulata pomoću vibracija, nego samo dobivanje sperme pomoću elektroejakulacije.

Elektroejakulacija se radi pomoću Seagerova aparata prikazanog na slici br. 1.

Ovaj se aparat sastoji od jedinice koja proizvodi električni impuls i rektalne sonde

koja taj impuls prenosi u područje prostate i sjemenih mjehurića.

Koje su osobe pogodne za elektroejakulaciju? To su, u prvom redu, osobe starije od 18 godina, zatim osobe s **ozljedom ledne moždine**, osobe kojima je napravljena **retroperitonealna limfadenektomija** zbog karcinoma testisa (oni su neurološki zdravi, ali su im dijelovi živčanoga sustava oštećeni zbog operacije pa ne mogu imati ejakulaciju), neki **dijabetičari**, osobe s komplikacijama uslijed **kirurških zahvata u zdjelici**, osobe s **multiplom sklerozom**, osobe s **neurološkim** oštećenjem te one s **idiopatskom** bolešću (neuropsihoza). Postoje i osobe kod kojih je **zabranjeno** raditi stimulaciju elektroejakulatorom: to su bolesnici s Chronovom bolešću, s ulcerativnim kolitisom, s karcinomom debeloga crijeva ili drugom značajnom patologijom u debelome crijevu te bolesnici s ugrađenim pace-makerom i drugim umjetnim srčanim aparatima.

Prije elektroejakulacije potreban je razgovor tijekom kojega se razgovara o bolesti, nastanku ozljede, rehabilitaciji te poglavito o načinu rehabilitacije urotrakta (načinu mokrenja, koliko dugo je nošen trajni kateter, koliko puta je dolazilo do upale testisa, je li izvedena operacija na testisima itd.) – ukratko, da se sazna tzv. fertility status, odnosno mogućnost oplodnje. Naravno, u to je uključen i pregled vanjskog spolovila i rektuma. Sam postupak elektroejakulacije obavlja se ambulantno, što znači da bolesnik ne ostaje u bolnici. Za takav postupak pogodne su osobe s tzv. kompletnom ozljedom ledne moždine, jer kod osoba s nepotpunom ozljedom sam postupak izaziva neugodu te je kod malenog broja osoba potrebna spinalna ili opća anestezija. Ako je neugoda umjerna, može se postupak napraviti i bez anestezije, tek uz primjenu sedativa. Postoji još jedna tehnika, a ta je da se u debelo crijevo instalira 30-50 ml lidokainskoga gela.

Kako se obavlja elektroejakulacija?

Osoba kod koje se obavlja elektroejakulacija leži na stolu za pregled. Potrebno je, prije dolaska u ambulantu, kod kuće, dobro isprazniti debelo crijevo i mokraćni mjehur na način kako je to uobičajeno i 24 sata prije značajno smanjiti unos tekućine u organizam (osim za uzimanje lijekova). Prije započinjanja postupka, još dok je osoba u kolicima, mjeri joj se tlak. Tlak se izmjeri i kada osoba legne na stol, zatim se postavi

u bočni položaj i, nakon pregleda debeloga crijeva, postavi se sonda u debelo crijevo. Stimulacija se započne određenom jačinom struje, i to – kod osoba s ozljedom Th 10 i više 4-10 V, a kod onih s nižim ozljedama od 10 do 15 V te od 100 do 400 mA. Idealno je da se rektalna sonda prilagodi veličini debeloga crijeva. Tijekom postupka može se mjeriti krvni tlak – i to poglavito kod osoba s ozljedom iznad Th 6, zbog mogućega nastanka autonomne disrefleksije. Kad se dobi je ejakulat, isti se pošalje na pregled da se ustanovi broj spermija, postotak pokretnih spermija itd., tj. da se ispita kolika je mogućnost oplodnje.

Sam postupak nije neugodan i, prema izvješćima iz velikih serija, rijetke su neugodne reakcije. Najveća neprilika je prolazno povećanje krvnog tlaka, ali tu ne treba posebna intervencija.

Sam postupak zahtjeva nazočnost triju osoba: jedna koja promatra osobu/pacijenta, druga koja rukuje aparatom i treća koja skuplja spermu. Te su osobe, uobičajeno je, supruga davaoca sperme, sama osoba koja daje spermu i liječnik koji rukuje s opremom.

Kad se ustanovi da su broj i količina spermija dostatni za oplodnju, bračni par dolazi ponovno na elektroejakulaciju – i to u dane kad supruga ima dane ovulacije – te se količina dobivene sperme direktno i bezbolno ubrizga u rodnicu. Postupak se može ponoviti nekoliko puta – sve dok se na testovima trudnoće ne pokaže pozitivan rezultat.

Prim. dr. sc. J. Džmanovski,
Klinika za urologiju bolnice
"Sestre milosrdnice", Zagreb

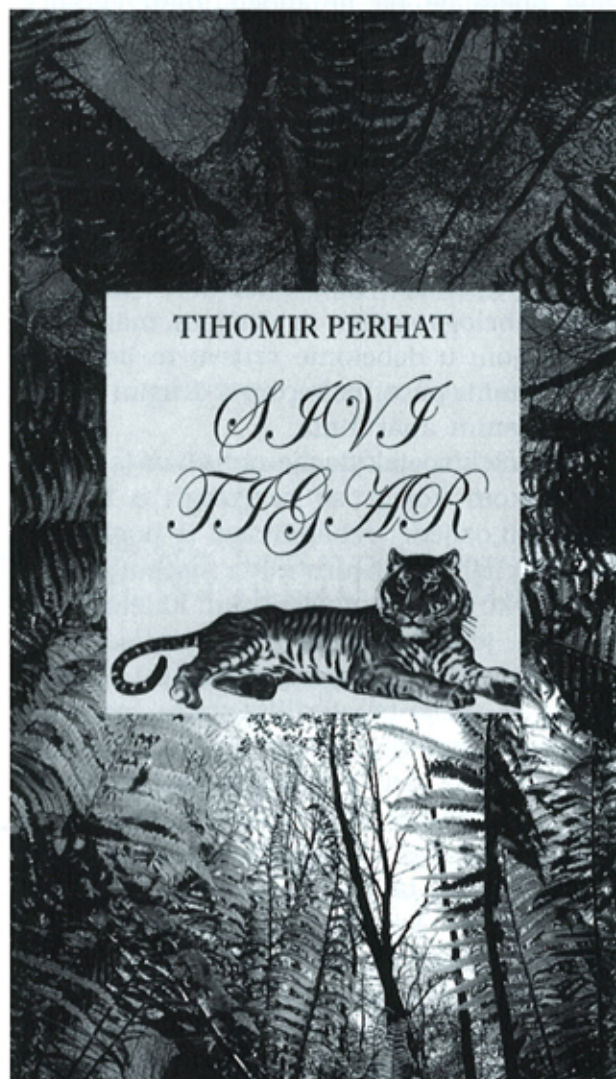
Predstavljanje knjige poezije Tihomira Perhata

26. veljače 2001. godine, u knjižnici Fakulteta za fizičku kulturu, održano je predstavljanje nove knjige poezije našega člana i dopredsjednika Tihomira Perhata. Budući i sam već sivotigren, a s obzirom na segment stihovlja novijeg datuma uz svoj domski časopis, svoju je zbirku naslovio "Sivi tigar". Oko četrdesetak nazočnih moglo je uživati u događaju koji su nam darovali prof. dr. Ante Stamać, neprijeporni autoritet i poznavalac književnosti, zatim poznati glumac Dragan Despot te mladi glazbenik Anton Stašić. Profesor Ante Stamać proanalizirao je i prigodno komentirao poeziju Tihomira Perhata, tj "Sivog tigra", uspoređujući ga, gotovo nominirajući (gledajući ga u širem kontekstu novije hrvatske poezije), kao jednog od najboljih (na)sljednika Ivana Slamniga. Doista vrlo dobra kritika. Usputno, slušajući autentična i velikog znalca pisane riječi, mi koji nismo familijarni sa suvremenom kritikom jedva da možemo povjerovati koliko se kroz poeziju može "razgoliti" pjesnička duša. Na predstavljanju zbirke pjesama "Sivi tigar" to se je moglo doznati i doživjeti iz uma i usta kritičara i intelektualaca takvog formata i ranga kao što je prof. dr. Ante Stamać.

Poznati glumac našeg glumišta Dragan Despot profesionalno je, ali iz duše te originalno zdušno, pročitao svoj odabir Tihomirovih pjesama, tako da su se poneki među nama, koji smo ranije čitali iste pjesme iz iste knjige "Sivi tigar", morali zamisliti jesu li to doista iste pjesme kojè smo već pročitali. Nismo ih ni izdaleka doživjeli tako kako smo ih čuli iz usta Dragana Despota.

Svoj je prilog dao i sam autor svojim osvrtom i kazivanjem svojih stihova, a atmosferu je upotpunio violinista Anton Stašić darujući nam virtuoznu izvedbu neprolaznih nota.

Svima **veliko hvala**. Naravno da bez Tihomirove poezije ne bi bilo ovog događaja. Zato hvala i njemu koji i kroz poeziju živi, diše, osjeća, promišlja, poručuje i daruje dio sebe drugima.

Šteta što na predstavljanju nije bio veći broj naših ljudi (osoba u kolicima), a šteta što nisu došli i oni pozvani iz politike i drugih institucija. Ovakvi sadržaji doprinose da se lakše prepoznaju i uklanjaju barijere spram osoba s invaliditetom. Ovakvi događaji ugođe oplemenjuju i potiču na kreativniji odnos prema trajanju u vremenu i prostoru koji nam nije odviše prilagođen. Kada bi ljudi češće bili posjetioci događanja gdje bi obogaćivali svoj duh, bio bi manji jaz između različitosti ljudi.

A evo i zabilježbe Perhatovih stihova:

NA MLAĐIMA SVIJET OSTAJE

*Kopne dani sivog tigra;
sjedine se srebro, bijele...
Samo duh mu živa igra –
misli lete kao strijele.*

*Uspomene, tihe sjete,
poput sjena davni snovi –
na oltaru čar posvete
svih svitanja u Dan novi.*

*Sin, ni unuk, ni praukun
nisu što su nekad bili.
Odgonetke tajac i muk:*

*da se život manje haje,
jer se živjet već ne mili...
Na mladima svijet ostaje.*

VOLIO JE KAO DIJETE

Pokojnom I. P.

*Krale su ga kurtizane
i svojta što spletke plete.
Sipali mu sol na rane;
a on, kao dobro dijete,*

*nedouče koje muče
zagonetke ljudske zloče,
nije htio da se tuče
sve misleći da zlo proć će.*

*No, zlo traje. Život svršen.
Jedan je u nizu istih
što u startu pade skršen.*

*Bar je umro ruku čistih,
oduzetih, punih sjete...
Volio je kao dijete.*

PRVA PRAKSA UZ "MANDAKSA"

*Dobro jutro, Pe Ce stroju!
Vidim – skićuć pu tvom polju –
nemaš bajni print ni boju,
ali imaš strojnu volju.*

*Bolje igraš šah od mene,
brže misliš, pun si znanja...
Ne muče te lijepo žene,
nemaš snova, sna ni sanja.*

*Ti si za sad samo moćko –
ekstenzija ljudskog duha.
Potomak ti bit će zločko
bez ljepote ljudskog ruha.*

*Bez ljubavi i bez vina
uzalud ti znanja ina.*

Valja napomenuti da je HUPT izdavač knjige pjesama Tihomira Perhata "Sivi Tigar". Usputno bilježimo da je cilj HUPT-a nastaviti s izdavaštvom podupirući članstvo u njihovom kreativnom i umjetničkom izražavanju. Želimo se također profilirati u izdavanju stručnih publikacija koje će biti korisne i za članstvo i za stručnjake i naše partnere i simpatizere u promicanju potreba osoba s para/tetraplegijom.

Pozivamo naše članove, sve koji imaju interesa i već nekog postignuća s pisanom riječju, neka se javljaju u HUPT gdje će se naći načina i sredstava za promoviranje svega onoga što ima osobnu i društvenu vrijednost.

Tihomiru želim da i nadalje piše svoju poeziju. Izdavača ćemo naći. I promotora. I onih koji vole upoznavati različite a slične duše.

"Sivi tigar" se može pročitati i na huptovim web stranicama, što je u biti začetak naših e-knjiga.

Iz likovne radionice

Likovna grupa članova HUPT-a marljivo radi već deset mjeseci. Svoje vještine umjetničko-kreativnog izražavanja unapređuju zahvaljujući svojim interesima i sklonostima, zatim programu koji im je primjeren, a posebno zahvaljujući angažmanu akademskog umjetnika Mate Lovrića.

Mate Lovrić rođen je 17. studenoga 1952. godine u Donjoj Jasenici kraj Mostara, BIH. Završio je slikarstvo u školi za primjenjenu umjetnost u Sarajevu u klasi Mersada Berbera. Godine 1970. dolazi u Zagreb, gdje priređuje prvu samostalnu izložbu 1986. godine. Od tada se predstavio na više samostalnih te sudjelovao na brojnim skupnim izložbama, likovnim kolonijama i humanitarnim akcijama. Uz slikarstvo aktivno se bavi ilustracijom, stripom i filmskom animacijom. Autor je 15 crtanih filmova, 50 knjiga i slikovnica i više stotina ilustracija i stripova. Za svoj

rad dobio je više nagrada i priznanja. Član je HDFD-a, ZUH-a i HDLU-a.

Vrijedi istaći, mada nam to samozatajni umjetnik može zamjeriti, da za svoj angažman gospodin Lovrić nije uzeo pripadajući honorar, već ga je poklonio HUPT-u.

Ovim želimo zabilježiti početak početaka hup-tovog doprinosa poticajima umjetničkog i kreativnog izražavanja osoba s para/tetraplegijom.

Zabilješka s Okruglog stola od 17. lipnja 2001.

Zbog dugotrajnih problema i nezadovoljstva osoba s para/tetraplegijom u vezi s pravima na ortopedska i druga pomagala, provedbenog postupka pri ostvarenju prava na pomagala te nužnosti individualnog pristupa HUPT je organizirao Okrugli stol 17. lipnja 2001.

godine. Na Okruglom stolu bili su nazočni: predstavnici HZZO-a – gospodin Nino Bartulović i dr. Josip Zečević, Ministarstva zdravstva – gđa Dragica Šimunec, liječnici specijalisti – urolog prim. dr. Jordan Dimanovski i ortoped – prim. dr. Miroslav Jelić, RUZ-a – dr. Mirka Jakšić, Ministarstva rada i socijalne skrbi, Državnog zavoda za obitelj, materinstvo i mladež, medija te osobe s para/tetraplegijom.

Problemi koje su osobe s para/tetraplegijom htjele raspraviti su:

- neodgovarajuća pomagala koja se prema sadašnjem Pravilniku mogu dobiti, npr. invalidska kolica,
- nedovoljna količina pojedinih uro potrepština,
- neusklađenost cijena u Pravilniku s tržišnim cijenama,
- komplicirana procedura oko ostvarenja prava.

Dr. Josip Zečević, kao predstavnik HZZO-a, nije se baš najuspješnije nosio s pitanjima koja su postavljale osobe s para/tetraplegijom. Radi se o tome da nema jedinstvenog tumačenja Pravilnika. HZZO-ve zaposlenike osobe s para/tetraplegijom doživljavaju kao ljude kojima je jedini zadatak da se služe svim načinima kako bi spriječili osobe s para/tetraplegijom da ostvare svoja prava. Pravnik HZZO-a gospodin Nino Bartulović korektno je obrazložio (što i mi znamo ali u praksi nije tako), tj. da osoba s para/tetraplegijom može dobiti sve ono što je Pravilnikom propisano.

G-da Dragica Šimunec nastupila je retorički vješto i svojim retorskim umijećem osvjetlala je obraz Ministarstva zdravstva koje se, istinabog, ne oglašuje na naše dopise, ali na taj način da ih samo prosljeđuje HZZO-u (Brigo moja prijedi na drugoga! – *op. urednika*).

Na kraju je zaključeno:

1. Zabilješku s okruglog stola i zaključke uputiti na sve kompetentne adrese.
2. U RH odrediti zdravstvenu politiku spram osoba s para/tetraplegijom.
  - propisati standarde u Pravilniku o ortopedskim i drugim pomagalicama
  - oformiti Spinalni centar koji bi bio mjesto početne i završne rehabilitacije osobe s ozljeđenom kralježničnom moždinom i mjesto istraživanja i praćenja dostignuća.

3. Ponovno dostaviti inicijativu za izmjene i dopune Pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalicama.
4. Zahtjevati da predstavnici HUPT-a sudjelju u izradi ili doradi Pravilnika.
5. Tražiti da se na upite pojedinaca i Udruge daju konkretni odgovori.

Nakon dvaipolsatne burne rasprave završen je Okrugli stol.

mak

Pomoć je potrebna uvijek – na početku najpotrebnija

Tijekom dvogodišnjeg postojanja i rada HUPT je s mnogim dopisima i u svakom javnom istupu ukazivao i još ukazuje na velike nedostatke u rehabilitacijskom procesu. Jedan od zadataka udruge je pružanje pomoći u obliku savjetovanja od osoba koje su prošle isto ili slično iskustvo (peer counseling) novostradalim osobama s ozljeđenom kralježničnom moždinom (para/tetraplegije). Kada osoba doživi ozljedu i kada liječnik utvrdi dijagnozu para/tetraplegije tada takva osoba ne dobije dovoljno potrebnih informacija i nema dovoljno spoznaja za nastavak života s novonastalim stanjem.

U takvom trenutku potrebna je sustavna podrška stradalnoj osobi kao i njezinoj obitelji.

Iz osobnog iskustva znam da naš sustav taj problem ne prepoznaje i ne rješava ga na odgovarajući način. Tijekom rehabilitacije nitko ne priprema niti stradalnu osobu, niti njenu obitelj, niti okolinu u kojoj živi i djeluje na novonastalu situaciju. Jest da su osoba i njena obitelj isti kao i prije ozljede, ali se njihov način života znatno promijenio. Drugačije su potrebe same osobe. Potrebna je sveobuhvatna podrška od strane stručnjaka (liječnici, socijalni radnici, radni terapeuti, psiholozi, fizioterapeuti i dr.). Istovremeno veliko značenje ima podrška rodbine i prijatelja. Lokalna zajednica u kojoj osoba živi i djeluje mora u međuvremenu raditi prilagodbe i stvarati uvjete za povrat osobe.

To zahtjeva upoznavanje liječnika, socijalnog radnika, školu, radnu organizaciju, kulturnu ustanovu i kompletno okruženje te razne prilagodbe kako bi ta osoba s paraplegijom ili tetraplegijom mogla što normalnije živjeti.

U HUPT-u imamo članova koji trebaju iskustva starijih. Stoga smo jedne nedjelje otišli u posjet našem Ivici i njegovoj obitelji. Svjesni smo da je za njih naša posjeta bila neobična, pogotovo za baku. Toliko osoba u kolicima (4+1), ali uspjeli smo stati u Ivicu sobu. Vlastitim iskustvom željeli smo mu prenijeti i dokazati da osoba, iako je u kolicima, nije osuđena na život samo među četiri zida, niti na ležanje u krevetu. Život osobe s tetraplegijom nije jednostavan, jer

gotovo sve osobe s takvom dijagnozom zadovoljavaju svoje potrebe u velikoj mjeri tek zahvaljujući tuđoj pomoći i njezi. Ali svojom voljom i snagom duha mogu živjeti kvalitetno i sadržajno. Nadamo se da će i naš Ivica znati prevladati poteškoće koje su prošli svi naši "tetrići" pa da će samosvojno pronaći što više smisla i dostižnih ciljeva u svom životu. Želimo mu da se uskoro javlja sa svojim primjedbama na našu e-mail adresu te da će slijedeći susret biti uskoro – nadamo se u Zagrebu.

Zahvaljujemo – posebno Ivičinoj obitelji – na gostoprimstvu i ugodno provedenoj nedjelji.

Ana Slonjšak

INTERNET STRANICE HUPT-a

Iako već postoje čak dvije godine, web stranice naše udruge doživjele su veliku promijenu ove veljače.

Naime, zbog kroničnog i frustrirajućeg nedostatka ažurnih informacija javila se ideja o web siteu koji bi nudio što je više moguće podataka vezanih za probleme s kojima se susrećemo. Tako bi malo-pomalo naše stranice prerasle u tzv. web-portal, koji bi bio uvijek dostupan referalni hrvatski internet centar za osobe s paraplegijom i tetraplegijom. I možda još i korak više - zamišljeno je da postoji mogućnost izravnog kontaktiranja s liječnicima i drugim stručnjacima putem elektronske pošte. Za taj projekt dobili smo početkom godine i 70.000,00 kn. od CarNeta, kojima se ovom prilikom zahvaljujemo.

Dakle, na stranicama HUPT-a možete naći za nas iznimno važnu i uvijek najnoviju verziju Pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalicama HZZO-a, pregledati neke proizvode koje nude dobavljači invalidske opreme, a koja je dostupna preko doznaka (nažalost koji put uz doplatu). Također, možete vidjeti koji su turistički objekti u Hrvatskoj - hoteli, apartmani i kampovi - pristupačni i koji imaju uvjete za boravak osoba s invaliditetom. Trudit ćemo se ne zanemarivati i kulturne sadržaje, pa je tako već sad dostupna zbirka pjesama Tihomira Perhata „Sivi tigar“, koju je HUPT izdao ove godine.

Nadamo se kako ste zadovoljni učinjenim do sada. Ipak, mnogo je još posla za napraviti, no tek smo na početku jednog velikog posla. Željeli bismo da Vama važnih informacija bude sve više, a neispravnih linkova što manje. Ovim putem pozivamo sve zainteresirane da pridonesu točnosti naših stranica, tako da nas upozore na pogreške, ali i da nam pošalju materijale i informacije za koje drže kako bi bili od koristi svima nama.

I na kraju, slijedi najava kako ćemo uskoro imati i vlastitu internet domenu u Hrvatskoj, no za sad je potrebno kliknuti na <http://hupt.tripod.com> kako bi se pristupilo stranicama.

Prilagodba životnog i radnog prostora

Ovim člankom željela bih potaknuti ostale članove HUPT-a i druge osobe koji bi svojim idejama i iskustvom pomogli jedni drugima da lakše i brže prilagodimo sebi prostor u kojem živimo i radimo.

Svaka osoba koja doživi ozljedu kralježnične moždine i za posljedicu ima para/tetraplegiju neophodno je da prilagodi prostor i okolinu u kojoj misli živjeti. S obzirom da sam ja jedna od tih osoba koje su svoj prostor morale restaurirati i prilagođavati, željela sam prikazati kako sam to riješila. Nadam se da ću opisom i slikama pomoći i drugima da riješe svoj problem.

Živim u prizemlju jednokatne kuće. Dok sam hodala, sve potrebe rješavala sam na katu, jedino su kuhinja, smočnica i neuređena soba bile u prizemlju. Nakon povratka s rehabilitacije pokušali smo prilagoditi sobu do kuhinje, međutim u prvom pokušaju to nam nije uspjelo. Krevet je ostao stari (prenizak), kroz vrata sam jedva ulazila, pod nijedan stol nisam mogla ući s kolicima, u kupaonicu nisam uopće mogla jer je bila preuska (unutra je bila samo perilica, WC školjka i umivaonik). Kupala sam se tako što me je brat nosio na leđima na kat. Ulaz u sve prostorije u prizemlje je imao prag 3 centimetra i preuska vrata. Na ulazu u kuću bila je stepenica od 35 cm.

Sve je to bilo jedno veliko neznanje!

U razgovoru s drugim osobama sličnim meni tijekom rehabilitacije pokušala sam saznati kako da sebi i svojim olakšam kretanje unutar kuće.

Za vrijeme moje druge operacije moji ukucani su poravnali pragove, proširili vrata s 80 na 100 cm (nisu se kupovala nova vrata, već su se proširivala postojeća).

Na ulasku ispred kuće napravljene su dvije blage kosine, radi prevladavanja visoke stepenice. Smočnica i dotadašnji WC preuređeni su u kupaonicu u koju bez problema ulaze dvoja i više kolica. Između školjke i kade je dovoljan prostor za kolica, umivaonik je podignut na visinu da se može s kolicima, a ispod, na podu, je pad prema slivniku, tako da se tuširanje u kolicima može obaviti na sredini kupaonice. Viseći ormarić stavljen je na zid kako ne bi smetala voda na podu, a i da bi bilo što više prostora za kretanje (slika 2). U kuhinji je stol vanserijske proizvodnje zbog moje visine i odrezana je daska ispod, kako bi lakše ušla pod

stol, te je napravljen razmještaj kako bih se u kolicima mogla nesmetno kretati.

Soba je prostor u kojem najviše boravim i stoga sam najviše pažnje posvetila uređenju tog prostora. Namještaja sam stavila minimalno i postavljen je na postolje, kako bih u kolicima mogla doći do najviše stvari. Do ormara je ogledalo, koje je bitno, kako bih se cijela, u kolicima, mogla vidjeti. Radna površina postavljena uzduž jedne strane zida i na njemu se nalazi sve što mi je potrebno za lakšu komunikaciju i rad. Tu su: telefon, PC, printer... Radna površina je postavljena na potrebnu visinu tako da mogu s kolicima koljenima ispod. Krevet je električni, što znatno olakšava rad sa mnom, jer – osoba sam s tetraplegijom. Transfer krevet-kolica radim uz pomoć daske koja je izuzetno bitna. Na kompjutoru i telefonu tipkam uz pomoć drvenog nastavka kojeg držim u ustima i odlažem u malu posudicu te na kompjutoru još uz pomoć mikrofona i programa kojim upravljam putem glasa. Trenutno radim na tome da uvedem kontrolu svih uređaja u sobi putem programa na glas.

Ovo je opis sadašnjeg stanja, ali, dok sam mogla, za jelo, obično pisanje i osobnu higijenu koristila sam plastična pomagala s produžecima. Nadam se da ću svojim iskustvom i svojim primjerom potaknuti i vas da napišete nešto o sebi i podijelite svoje iskustvo i dobre ideje s drugima.

Pozivamo i one koji imaju problem, a ne znaju kako ga riješiti: JAVITE SE! Nikad se ne zna tko čita i tko vam svojim savjetom može pomoći.

Ana Slonjšak

Pismo vrijedno pozornosti

Iz OŠ F. K. FRANKOPANA, iz Osijeka, pristiglo nam je pismo koje u cjelosti objavljujemo.

Poštovana gospodo Knežević,

prema našem dogovoru na Sajmu zdravlja u Osijeku šaljem Vam kratki opis našega Projekta za potrebe predstavljanja u Vašem glasilu. U OŠ Frana Krste Frankopana Osijek već treću godinu radimo na Projektu "Građanin". Iz našeg rada i djelovanja izrasla je naša Udruga "Radosno polje" kojoj je cilj prikupljanje sredstava za razminiranje. U rad Udruge uključeni su svi učenici i zaposlenici tako da izrađujemo različite predmete, prodajemo ih i sredstva uplaćujemo na račun za potrebe razminiranja okoliša ZOO vrta u Osijeku.

Baveći se problemom mina, shvatili smo koliko mladih osoba stradava od mina te postaju invalidi. To nas je zainteresiralo pa smo ove školske godine u svom Projektu kao

glavni problem istaknuli potrebe i probleme invalidnih osoba našega grada. Obavili smo mnoga istraživanja i došli do spoznaja da naši invalidizirani sugrađani u svom svakodnevnom životu nailaze na mnoštvo problema i barijera, koje mi – uvjetno rečeno – zdravi često ne vidimo i ne primjećujemo. U svoje slobodno vrijeme učenici i njihovi roditelji bave se humanom suradnjom s udrugama invalida u našem gradu, a u suradnji s Gradskim poglavarstvom organizirali smo zajednički izlet učenika s mladim invalidnim osobama u Našice. Odgojem mladih za suradnju i brigu o invalidima mislimo da činimo ono najbitnije za budućnost.

Željeli smo skrenuti pozornost javnosti, prvenstveno sugrađana, na ljude s nešto većim potrebama, koji imaju pravo na sve sfere života i rada u našem gradu. Nadamo se da smo izdavanjem našega S. O. S. oglasa barem djelomično uspjeli u svojim namjerama. Bilo bi nam drago da oglas objavite. Možda potakne još koga na razmišljanje i akciju.

S. O. S. OGLAS

U ime teže pokretnih i invalidnih osoba našega grada

P I T A M O

- 1. Kako svladati školska stubišta?*
- 2. Kako ući u stambenu zgradu, banku, poštu, kino, kazalište, disco... ?*
- 3. Zašto ne radi lift u atomskom skloništu?*
- 4. Sanjamo li parkove i Kopiku?*
- 5. Kako iz prigradskih naselja stići u središte grada?*

Svi koji imaju odgovore neka se jave sudionicima Projekta "Građanin" pri OŠ FRANA KRSTE FRANKOPANA, Osijek.

Srdačan pozdrav i vedrije dane žele vam učenici i njihovi voditelji,
učiteljica Anica Pumić i pedagog Dubravka Čuržik, prof.

Akcija zelenih

Aktivisti Zelene akcije odlično su uočili probleme kretanja osoba u invalidskim kolicima, biciklista i drugih kojima su neukošeni rubnjaci nogostupa više no kamen spoticanja s obje strane pješačkih prijelaza. Zato su dlijetima i teškim čekićima razbili rubnjak nogostupa na raskrižju Slavonske avenije i Hrvatske bratske zajednice, kod nacionalne i sveučilišne knjižnice. Aktivisti su namjeravali *srediti* više prijelaza – svjesni da njihov čin nije legalan, ali ga smatraju legitimnim. Od većeg se radikalizma odustalo jer je cilj postignut: malo se trgli duhovi u Gradskom uredu za prostorno uređenje, graditeljstvo, stambene i komunalne poslove i promet.

Sve u svemu, malo predizborne hampe. Međutim, osobe koje se kreću u invalidskim kolicima moraju samoinicijativno biti što agresivnije sa svojim zahtjevima da se prilagodbe

rješavaju u hodu, tj. pri gradnji, tijekom raznih rekonstrukcija i obnova, tada – kad je najjeftinije i najjednostavnije izvesti propisna ukošenja. Jer za nepristupačnost više nema izlika, jer je nepristupačnost javnim površinama i objektima javne namjene duboki prezir, nemar i ekstremna i ekstremistična neodgovornost prema osobama koje se kreću u invalidskim kolicima (i ne samo prema njima!).

Zanimljivo da je jedna persona (kao *homo novus* i/ili *deus ex machina*), uvidjevši da se nešto zbiva pa da bez nje ne bi prošlo, odmah organizirala skup na temu invalida u prometu u reprezentativnom hotelu. Kakva lakrdija salonske ulaštenosti (kao – tako se to radi!) pred TV kamerama naspram zelenih s dlijetima i čekićima! I tako neke osobe s invaliditetom međusobno zatvore krug i same sebi pričaju i međusobno se nadmeću tko će glasnogratije i halabučnije (vjekovječna demagogija prikupljanja jeftinih polit-poen)...i dok oni jalovo krasnoslove, ulicama Grada život frenetično odmiče – neuhvatljiv nama običnim smrtnicima.

t i h o

Iskrica duha

Prof. dr. Tomislav Ivančić, neprijeporno izvrstan i zato već decenijama jedan od naših najpopularnijih teologa, uvijek i u svakoj prilici iznenadi i oplemenjuje slušateljstvo iskricama svoga duha. I ne samo kurioziteta radi, ovdje smo odabrali jednu od tih iskrica duha sa seminara za prosvjetne djelatnike što je održan od 8. do 10. prosinca 200. u kinodvorani Studentskog centra, u Zagrebu.

"Oprostiti drugome! To ne znači reći: *Ti si me povrijedio i to je u redu.* Ne! Oprostiti drugome znači: Evo, dajem ti šansu da ispraviš što si krivo učinio.

Kad ja nekome oprostim, tad sam ja slobodan. Ali sad je na njemu red. On se mora

popraviti, on ne može ostaviti nepravdu, on mora moliti tebe za oprostjenje, on mora činiti sve da ispravi pogrešku. Ili, ako je nemoguće ljudski ispraviti, da moli Boga da On to ispravi, inače mu nema oprostjenja. Ali s tvoje strane si ti slobodan.

Prema tome, praštanje nije – kako mnogi misle – zaboraviti i pustiti... Zločinac dođe, a ti mu kažeš: *Opraštam ti.* A on kaže: *O fino, idem ja i dalje raditi zlo pa ću ja doći u nebo s tobom.* Ne! To su gluposti! Oprostiti znači drugome dati šansu: *S moje strane ja ti dajem šansu. Ako se pokaješ, ti si slobodan. Ja te neću vezati sa zlom.* To znači opraštanje.

Često je teško vjerovati da ti netko prašta... Kad si nekog povrijedio, ostane rana. Onda to treba liječiti..."

OBAVIJEST BINA-ISTRE

Korisnike dozvola za besplatan prolaz na svim dionicama pod upravom "BINA ISTRE" d. d. obavještavamo da se dozvolama izdanim za 2000. godinu produžava rok trajanja do 31. prosinca 2001.

Sve promjene koje bi nastale vezano uz status invalidne osobe ili promjene registracije oznake vozila obvezni ste prijaviti odmah nakon nastanka istih. Za izradu dozvole za 2002. godinu bit će potrebno dostaviti ovjerenu kopiju rješenja o invalidnosti (ili original na uvid) i kopiju prometne dozvole vozila, uz podmirenje manipulativnih troškova izdavanja dozvole. Informacije na telefonu broj: 052/685-350 (int. 122).

JOLLY STANDARD

Elektromotorna kolica za prijevoz osoba u kolicima po stepenicama (kolica se montiraju na njih). Nova su i zapakirana. Cijena 6000 DEM (u dućanu 7200 DEM). Cijena nije fiksna. Informacije i dogovor na telefon br. (051) 261-266.

Jako smo vam zahvalni za novčanu pomoć koju je Kulturno povijesno društvo "Grof Ivan Drašković" darovalo članovima HUPT-a koji se nalaze na skrbi u domovima.

Učenici Centra "Dubrava": Denis i Eduard

PREDLAŽEMO IZMJENE I DOPUNE ZAKONSKIH PROPISA IZ SOCIJALNE SKRBI U SMISLU:

1. OMOGUĆAVANJE JEDNOKRATNE NOVČANE POMOĆI (ILI KREDITIRANJE) ZA ADAPTACIJU STANA ILI KUĆE U TRENUTKU KADA SE ČOVJEKU DOGODI OZLJEDA KRALJEŽNIČNE MOŽDINE S POSLJEDICOM PARAPLEGIJE ILI TETRAPLEGIJE.
2. DA SE DOPLATAK ZA POMOĆ I NJEGU ODREDI U NEKOLIKO RAZREDA.
3. DA SE DOPLATAK ZA POMOĆ I NJEGU, KAO I POTREBNI SATI POMOĆI OSOBAMA S IZRAZITO VISOKIM STUPNJEM OŠTEĆENJA, ODREĐUJU INDIVIDUALNO. TAKVU POTREBU TREBA VERIFICIRATI KOMISIJA U KOJOJ SU PREDSTAVNICI ZDRAVSTVA, SOCIJALNE SKRBI, ORGANIZACIJE INVALIDA KOJOJ OSOBA PRIPADA, A NA PRIJEDLOG SAME OSOBE KOJOJ JE TAKVA POMOĆ POTREBNA.

Državna prvenstva HSUSUK-a

Hrvatski savez udruga sportaša u kolicima (HSUSUK) organizirao je državna prvenstva u atletici i plivanju (Čakovec), kao i tenisu (Pula), što je ocjenjeno ne samo pozitivno, već izuzetno uspješno i s posebnim pohvalama domaćinima, koji su ponijeli najveći organizacijski i financijski teret.

Na Državnom prvenstvu u atletici nastupilo je 28 natjecatelja, što je do sada najveći broj hrvatskih atletičara u kolicima što su se

pojavi na jednom državnom prvenstvu. Uz same superlative pohvala čakovečkim organizatorima i svim sudionicima, jedna zamjerka: Kategorizacija para/tetraplegičara izvedena je trajavo, mada pritužbi nije bilo.

Na Državnom prvenstvu u tenisu nastupilo je osam natjecatelja, što je isti broj sudionika, kao i prošle godine, mada nisu nastupili članovi HŠSI-a.

t t h o

Prvi javni prosvjed para/tetraplegičara

HSUSUK je organizirao javni prosvjed ispred Sabora RH, ispred HOO-a te ispred HŠSI-a. Na prosvjedu je sudjelovalo dvadesetak osoba s para/tetraplegijom, a bilo bi nas jamačno više da smo mobilniji, tj. da imamo više osobnih automobila i mogućnost organiziranijeg prijevoza.

Razlozi prosvjeda su višeznačni – bezobzirno nametanje tutorstva tzv. "krovnog" HŠSI-ja (koji prija nekim korumpiranim političarima, daleko više no što je nama nužan), posebno neshvatljiva diskriminacija te financijska ignorancija – a prosijavaju iz traženja da se ispune elementarni zahtjevi:

- ▷ da nam se ne priječi učlanjenje u međunarodne organizacije sportova u kolicima,
- ▷ da temeljem prijavka izbornika svi reprezentativci imaju isti tretman kao i repre-

zentativci koji su članovi HŠSI-ja, HŠSS-a i HŠSG-a,

- ▷ da se sva državna prvenstva HSUSUK-a priznaju e da bi sportaši u kolicima stekli prava državnih prvaka i dobili kategoriju sportaša,
- ▷ da se HSUSUK-u prizna status nacionalnog sportskog saveza i, kao takvog, primi u članstvo HOO-a,
- ▷ da se konačno registrira Hrvatski parapolimpijski odbor.

Neprijeporno respektabilna stremljenja i hod po trnju prema zvijezdama. Međutim, strukturni zahvati u našim redovima doživjet će još mnoge mjene prije no što našim opravdanim zahtjevima bude udovoljeno.

Budućim generacijama bit će donekle lakše.

t i h o

POVLASTICE KOJE OSOBE S ONESPOSABLJENJEM OSTVARUJU NA TEMELJU ČLANSTVA U UDRUZI

1. Popust na telefonsku pretplatu od 50% i 100 besplatnih impulsa mjesečno

Ovaj se popust ostvaruje pod uvjetom da priključak glasi na ime osoba s onesposobljenjem ili na ime nekoga od članova njihove uže obitelji. Povlaštene TK usluge odobrava HT-TKC Zagreb, (Lazinska 41, tel. 3658-860, fax 3698-500) po zahtjevima udruge invalida koji sadrže podatke o pretplatnicima i potvrđuju članstvo u udruzi.

2. Popust od oko 50% na mjesečnu pretplatu za jedan TV prijamnik

Na temelju odluke Upravnog odbora HRT-a od 22. kolovoza 1995., članovi udruge invalida s odgovarajućim dijagnozama bolesti imaju pravo na povlaštenu tarifu TV pretplate. Rješenje o povlaštenoj tarifi donosi HRT, Odjel pretplata, Dežmanova 6, Zagreb.

3. Besplatna godišnja karta ZET-a

Povlastica vrijedi za sve kategorije invalida s najmanje 70% tjelesnog oštećenja, ako nisu u stalnom radnom odnosu. Ovjereni obrazac zamol-

be za godišnju kartu ZET-a izdaje udruga invalida. Osobe starije od 65 godina ostvaruju besplatan prijevoz na temelju osobne iskaznice.

4. Prijevoz po pozivu na principu "od vrata na vrata" u organizaciji službe ZET-a

Usluge besplatnog prijevoza mogu ostvariti osobe koje se kreću isključivo pomoću invalidskih kolica. Rezervacije se ostvaruju telefonskim pozivom Centru za organizaciju i upravljanje prometom ZET-a, na tel. 66-00-443, jedan dan unaprijed u radne dane od 7:45 do 14:00 sati – a petkom za subotu, nedjelju i ponedjeljak.

PRAVA NA OSNOVI INVALIDNOSTI

1. Utvrđivanje tjelesnog oštećenja

Utvrđeno tjelesno oštećenje je osnova za stjecanje prava na novčanu naknadu, reguliranu u sustavu mirovinskog osiguranja, i to u slučajevima kada je tjelesno oštećenje nastalo kao posljedica povreda na radu ili profesionalne bolesti.

Postupak za utvrđivanje prava na novčanu naknadu pokreće se na osobni zahtjev ili na zahtjev liječnika primarne zdravstvene zaštite, koji se podnosi područnom uredu Hrvatskog Zavoda za mirovinsko osiguranje prema mjestu trajnog nastanjenja. Tjelesno oštećenje, kao i druga prava iz zakona o MO, u pokrenutom postupku vještači nadležni vještak Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje.

Osobe koje su izvan osiguranja (koje nisu u statusu zaposlenika) – djeca, mladež i ostali, bez obzira na starosnu dob – prava na osnovi invalidnosti mogu ostvariti temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, NN 73/97, osim u slučajevima kada se pokreće postupak za ostvarivanje prava na osobnu invalidninu s trajnim promjenama u zdravstvenom stanju, a čije je oštećenje ili bolest nastalo prije navršene 18. godine života. Zahtjev se podnosi nadležnom centru za socijalnu skrb prema mjestu trajnog nastanjenja. U postupku za ostvarivanje prava iz područja socijalne skrbi vještači prvostupanjsko tijelo vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi.

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

2. Zdravstvena zaštita

Osobe s prebivalištem u RH ostvaruje pravo na primarnu, specijalističko-konzilijarnu i bolničku zdravstvenu zaštitu na temelju odredbi Zakona o zdravstvenom osiguranju i Zakona o zdravstvenoj zaštiti (pročišćeni tekst NN br.1/97.) te Pravilnika o pravima, uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja (NN br. 43/99.).

3. Oslobođanje od plaćanja dijela troškova zdravstvene zaštite-participacije

Pravo na oslobođanje od plaćanja participacije, osim iznimnih slučajeva, imaju osiguranici: osobe koje su zbog trajnog tjelesnog oštećenja nepokretne ili za kretanje koriste odgovarajuća pomagala, a njihova mjesečna primanja iz radnog odnosa ne prelaze od 1.700,00 kn do 2.500,00 kn i zaposlene osobe s prihodom do 1.275,00 kn. Zahtjev za oslobođanje od plaćanja participacije s priložima (porezno uvjerenje, katastarsko uvjerenje, odrezak prethodne mirovine ili potvrda o prosjeku plaće) podnosi se područnom uredu HZZO (u Zagrebu: Klovićeva 1, Gradišćanska 6 ili Remetinečki gaj 14).

4. Bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom i fizikalnom terapijom u kući

Osigurana osoba ostvaruje pravo na bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom na osnovi

bolesti, bolesnih stanja i posljedica ozljeda navedenih u popisu Pravilnika. Osigurana osoba može iznimno ostvariti pravo na provođenje fizikalne terapije u kući u slučaju kada je potpuno nepokretna, odnosno teško pokretna zbog: neuroloških bolesti, reumatskih bolesti, politraume i traume, kompliciranih kirurških i ortopedskih zahvata, ostalih stanja za koja za svaki slučaj posebice navedeno pravo utvrđuje liječničko povjerenstvo HZZO. Prijedlog za održavajuću medicinsku rehabilitaciju ili za provođenje fizikalne terapije u kući daje izabrani doktor primarne zdravstvene zaštite na osnovi mišljenja i nalaza doktora specijalista odgovarajuće specijalnosti, a suglasnost daje kontrolor HZZO.

5. Prava na ortopedska i druga pomagala

Osigurane osobe, na teret sredstava Hrvatskog Zavoda za zdravstveno osiguranje, ostvaruju pravo na: pomagala (ortopedska, očna, tiftotehnička, slušna, surdotehnička, za omogućavanje glasnog govora, stomatološka, te druga pomagala), za popravak pomagala, na rezervne dijelove i potrošni materijal te na izradu pomagala određene kakvoće. Pomagalo propisuje doktor medicine određene specijalnosti (ortoped, fiziatar, urolog, internist, okulist, ORL i sl.), doktor stomatologije, doktor opće medicine, odnosno ugovorni isporučitelj, kako je to navedeno u Popisu pomagala. Suglasnost za nabavku pomagala, ovisno o vrijednosti pomagala, daje: kontrolor HZZO, nadležno povjerenstvo područnog ureda HZZO-a (Zagreb, Klovićeva 1; Split, Obala kneza Branimira 14; Rijeka, Slogin kula bb; Osijek, Kralja Zvonimira 1) i Povjerenstvo direkcije HZZO-a (Zagreb, Margaretska 3).

RADNI ODNOS I ZAPOSŁJAVANJE

6. Zaštita zaposlenika s invaliditetom

Na osnovi članka 2. Zakona o radu (NN, br.38/95) osoba koja traži zaposlenje, kao i zaposlenik, ne smije biti stavljena u nepovoljniji položaj od drugih osoba, primjerice – na temelju, između ostalog, tjelesnih i duševnih poteškoća. Na temelju članka 78. istog Zakona poslodavac ne može otkazati ugovor o radu zaposleniku kod kojega postoji smanjena radna sposobnost, ako za to ne postoji suglasnost zaposleničkog vijeća, odnosno pribavljene suglasnosti Zavoda za zapošljavanje o programu zbrinjavanja viška zaposlenika uvjetovanim gospodarskim i drugim okolnostima, a radi može bitne mogućnosti ostvarivanja prava iz područja mirovinskog sustava na osnovi invalidnosti, odnosno stečenih prava.

7. Mjere aktivne politike zapošljavanja

U skladu s provedbom Nacionalne politike zapošljavanja Hrvatski zavod za zapošljavanje je objavio Prvi program mjera aktivne politike u zapošljavanju, a odnosi se na : MJERU 1. Sufinanciranje zapošljavanja nezaposlenih osoba bez radnog iskustva s evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje; Mjeru 2: Sufinanciranje uvođenja u posao ili osposobljavanja; MJERU 3. Stručno osposobljavanje, prekvalifikacija i dokvalifikacija za poznatog i nepoznatog poslodavca; MJERU 4. Sufinanciranje zapošljavanja nezaposlenih hrvatskih branitelja te nezaposlene djece i supružnika poginulih i nestalih.

8. Dopust i skraćeno radno vrijeme roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju

Pravo na plaćeni dopust do sedme godine života djeteta s težim smetnjama u razvoju ili pravo na rad s polovicom punog radnog vremena može ostvariti jedan od roditelja pod uvjetom da su oba roditelja u radnom odnosu te da nisu u statusu poslodavca s punim radnim vremenom te roditelj koji sam brine i njeguje dijete s težim smetnjama u razvoju. Ovo pravo se ostvaruje u sustavu socijalne skrbi i proizlazi iz radnog odnosa, odnosno rada - i to je pravo roditelja, a ne djeteta.

MIROVINSKO OSIGURANJE

9. Profesionalna rehabilitacija, invalidska mirovina i naknada zbog tjelesnog oštećenja

Pravo na profesionalnu rehabilitaciju (na teret Zavoda za mirovinsko osiguranje) ima zaposlenik-osiguranik kod kojega je nastala invalidnost i kod kojeg postoji preostala radna sposobnost. Ako je invalidnost s preostalom radnom sposobnošću nastala zbog ozljede izvan rada ili bolesti, osiguranik ima pravo na profesionalnu rehabilitaciju ako ispunjava uvjete mirovinskog staža za stjecanje prava na invalidsku mirovinu. Ako je invalidnost s preostalom sposobnošću nastala zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti, osiguranik ima pravo na profesionalnu rehabilitaciju bez obzira na dužinu mirovinskog staža.

Pravo na invalidsku mirovinu ima zaposlenik-osiguranik ako je invalidnost nastala kao posljedica povrede na radu, profesionalne bolesti, povrede izvan rada, ili bolesti prije navršenih 65 godina života bez obzira na dužinu mirovinskog staža. Pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja stječe osiguranik kod kojega tjelesno oštećenje od najmanje 30% nastane kao posljedica ozljede na radu ili profesionalne bolesti.

10. Staž mirovinskog osiguranja s povećanim trajanjem (beneficirani radni staž)

Na temelju Zakona o stažu osiguranja s povećanim trajanjem (NN br. 71/99.) osiguranicima invalidima zaposlenim s punim radnim vremenom za svakih 12 mjeseci staža osiguranja računa se kao 15, i to: slijepim osobama, osobama oboljelim od distrofije i srodnih mišićnih i neuromišićnih bolesti, paraplegijama, cerebralnoj i dječjoj paralizi, multiploj sklerozi, reumatoidnom artritisu, gluhim osobama te osobama koje se ne mogu samostalno kretati bez invalidskih kolica. Beneficirani radni staž računa se osiguranicima ako su zaposleni s punim radnim vremenom ili sa skraćenim radnim vremenom, koje se prema Zakonu i kolektivnom ugovoru smatra kao zaposlenje s punim radnim vremenom. Osiguranicima invalidima se snižava dobna granica za stjecanje prava na starosnu imovinu po jednu godinu za svakih pet godina provedenih u osiguranju koje se računa 12 mjeseci kao 15 mjeseci.

SOCIJALNA SKRB

11. Pomoć za uzdržavanje, doplatak za pomoć i njegu, osobna invalidnina i sl.

Temeljem Zakona o socijalnoj skrbi (NN br.73/97) samac ili obitelj imaju pravo na: savjetovanje, pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća, pomoć za uzdržavanje, pomoć za podmirenje troškova stanovanja, jednokratnu pomoć, doplatak za pomoć i njegu u kući, osobnu invalidninu, osposobljavanje za samostalan život i rad, skrb izvan vlastite obitelji i druge pomoći. Zahtjev za pomoć podnosi se podružnom uredu centra za socijalnu skrb. *Pravo na pomoć za uzdržavanje* može ostvariti samac ili obitelj koji nemaju sredstva za uzdržavanje u visini osnovice koju utvrđuje Vlada Republike Hrvatske, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom ili prihodima od imovine ili na drugi način. Visina pomoći za uzdržavanje utvrđuje se u postotku od osnovice i iznosi za: samca i dijete od 7 do 15 godina 100% osnovice, dijete od 7 do 15 godina 90% osnovice, odraslu osobu u obitelji i dijete do 7 godina 80% osnovice. Visina pomoći povećava se od 25% do 50% za radno nesposobnu osobu (stariji od 65 godina, dijete do navršene 15. godine života, osoba čija je nesposobnost za rad utvrđena prema općim propisima).

Doplatak za pomoć i njegu može se odobriti osobi: kojoj je zbog tjelesnog ili mentalnog oštećenja ili trajnih promjena u zdravstvenom stanju prijeko potrebna pomoć i njega druge osobe ako doplatak za pomoć i njegu ne može ostvariti po drugoj osnovi, ako prihod po članu obitelji ne pri-

jelazi iznos 200% osnovice ili ako prihod samca ne prelazi 250% osnovice u prethodna tri mjeseca prije mjeseca u kojem je podnesen zahtjev. Iznimno, osoba potpuno lišena poslovne sposobnosti ili teže tjelesno ili mentalno oštećena osoba ima pravo na doplatak za pomoć i njegu iako je prihod po članu obitelji ili prihod samca veći od utvrđenih dohodovnih cenzusa. Osoba kojoj je osiguran stalni ili tjedni smještaj ne može ostvariti pravo na doplatak za pomoć i njegu. Korisniku kojem je odobren doplatak za pomoć i njegu iznimno se može osigurati i *pomoć i njega u kući* za zadovoljavanje pojedine potrebe koju mu ne mogu pružiti članovi obitelji. *Pravo na osobnu invalidninu* ima osoba s težim tjelesnim ili mentalnim oštećenjem ili osoba s trajnim promjenama u zdravstvenom stanju, a čije je oštećenje ili bolest nastala prije navršene 18. godine života, ako osobnu invalidninu ne ostvaruje po drugoj osnovi.

12. Pravo na doplatak za djecu

Na temelju zakona o doplatku za djecu (NN br. 77/99 i 145/99) pravo na doplatak za djecu stječe korisnik (roditelj ili skrbnik) za djecu do 15. godine života i duže ako se nalaze na redovitom školovanju ili studiju ili za djecu nesposobnu za samostalan život i rad za sve vrijeme trajanja nesposobnosti, pod uvjetom da mu ukupni dohodak po članu kućanstva mjesečno ne prelazi niži ili viši dohodovni cenzus i da živi u zajedničkom kućanstvu s djetetom. Pod ukupnim dohotkom člana kućanstva podrazumijevaju se sva primanja, izuzev onih primanja koja se ne smatraju dohotkom prema propisima o porezu na dohodak, umanjena za iznos poreza i prireza. Zahtjev za ostvarivanje prava na doplatak za djecu podnosi se županijskom uredu za zdravstvo, rad i socijalnu skrb, Trg Stjepana Radića 1, tel. 6111-111, odnosno županijskom uredu nadležnom za poslove zdravstva, rada i socijalne skrbi.

MOBILNOST

13. Oslobođenje od plaćanja putarina i godišnje naknade za korištenje cesta

Na temelju Zakona o javnim cestama (NN 100/96), osobe koje imaju 80% tjelesnog oštećenja ili 60% nesposobnosti nogu ostvaruju pravo na oslobođenje od plaćanja godišnje naknade za korištenje cesta prigodom registracije automobila. Iste osobe stječu pravo na oslobođenje od plaćanja putarine na autocestama, tunelima i mostovima. Ovo se pravo ostvaruje na temelju vinjeta koje izdaju. Uprava za ceste (Jadranska avenija 6, 10250 Lučko, tel. 01/6530-959), Auto-

cesta Zagreb-Rijeka (Jadranska avenija 6, 10250 Lučko, tel. 01/6531-351 i odjel naplate Uprave tunela Učka (Vranja bb. 52434 Boljun. Tel. 052/685-122. Za ishođenje vinjeta potrebno je rješenje o tjelesnom oštećenju i prometna dozvola. Osobe s invaliditetom mogu ostvariti i popust od 10-20% na dodatno godišnje osiguranje automobila, što ovisi o stupnju tjelesnog oštećenja osobe i o kriterijima osiguravajuće tvrtke.

14. Znak pristupačnosti

Pravo na znak pristupačnosti, za besplatno parkiranje vozila na rezervnim i posebno označenim parkirališnim mjestima za invalide ostvaruje se na temelju rješenja Ureda za prostorno uređenje, graditeljstvo stambene i komunalne poslove i promet Grada Zagreba (izvan Zagreba županijski uredi). Zahtjev se podnosi Odjelu za promet, Zagreb, Trg S. Radića 1, tel. 01/61001-143.

15. Povlastica za putovanje željeznicom i brodom

Povlastice se odnose na putovanje željeznicom i brodom, tj. na četiri putovanja godišnje. Osobe s invaliditetom plaćaju 25% vrijednosti putne karte, a pratilac ima pravo na besplatnu vožnju. Ovaj zahtjev se podnosi Odjelu za upravno-pravne poslove Gradskog ureda za zdravstvo, rad i socijalnu skrb, Zagreb, Vodnikova 112, tel. 4829-555 (izvan Zagreba županijskom uredu).

POREZNE OLAKŠICE I OSTALA PRAVA

16. Povećanje neoporezivog dijela u obračunavanju poreza na dohodak

Na temelju Pravilnika o porezu na dohodak i Upute o poreznoj prijavi neoporeziva osnovica kod osoba s invaliditetom povećava se za 20%. Poreznoj prijavi treba priložiti rješenje o tjelesnom oštećenju.

17. Plaćanje PDV-a po stopi od 0% na ortopedska i druga pomagala

Na temelju članka 10a. Zakona o porezu na doданu vrijednost porez na dodanu vrijednost od 1. studenog 1999. plaća se po stopi od 0% na implantate i ostale medicinske proizvode za namještavanje tjelesnog oštećenja ili nedostatka navedene u Pravilniku o ortopedskim i drugim pomagalima Hrvatskog Zavoda za zdravstveno osiguranje.

18. Oslobođenje od plaćanja carine

Pravo na povlaštene carine imaju pravne i fizičke osobe pri uvozu robe određene namjene, koja zadovoljava ljudske potrebe, kao što su: hrana, odjeća i higijenske potrepštine ili pak speci-

fična oprema te instrumenti i rezervni dijelovi, a koji se ne proizvode u nas. Krug korisnika, način i postupak ostvarivanja prava povlaštene carinske stope opisane su u članku 187. Carinskog zakona, kao i članka 640. Uredbe o provedbi Carinskog zakona.

19. Oslobođenje od plaćanja boravišne pristojbe

Na temelju Zakona o boravišnoj pristojbi, slijepe i gluhe osobe, te osobe s tjelesnim invaliditetom ne plaćaju boravišnu pristojbu ako borave izvan mjesta stanovanja.

INICIJATIVA ZA IZMJENE I DOPUNE PRAVILNIKA O ORTOPEDSKIM I DRUGIM POMAGALIMA

Uvod

Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalicama donijet je 25. listopada 1996. godine, a počeo se primjenjivati 1. siječnja 1997. godine. Već na samom početku bilo je ozbiljnih poteškoća u njegovoj primjeni pa, iako je od početka njegove primjene prošlo podosta vremena, on nije u svim segmentima zadovoljavajuć ni u potpunosti primjenjiv. I stručnjaci i laici, i liječnici i pacijenti, i osobe s invaliditetom i isporučitelji pomagala imaju respektabilne primjedbe, kao i prijedloge za izmjene i dopune te razna druga tehničko-administrativna poboljšanja Pravilnika.

Hrvatska udruga paraplegičara i tetraplegičara (HUPT) nastoji Pravilnik procjenjivati sa stajališta interesa i iskustava svojih članova, uvijek odmjeravajući odnose potreba i mogućnosti u širem kontekstu primjenjivosti Pravilnika.

Uočavamo da, zbog kašnjenja s ispunjavanjem ugovornih obveza i posebno (ne)plaćanja distributerima i proizvođačima pomagala i potrepština, krzujemo na rubu najnezavidnijeg položaja u koji su para/tetraplegičari dovedeni od 70-tih godina na ovamo. Čak se raznim pritiscima (poput obustave isporuke pomagala) razvija strah i nesigurnost; jer se nameće objektivna opasnost da se ostane bez nužnih pomagala ili potrepština; jer su učestale napetosti i sporost, kao i sistemska inertnost; jer bez nužnih pomagala i potrepština osobe s para/tetraplegijom ne bi mogle ići u školu, na posao, niti na druga odredišta za zadovoljavanje elementarnih socijalnih potreba – što bi se moglo pretvoriti u neželjenu diskriminaciju.

HUPT je objedinio primjedbe i prijedloge svojih članova te čvrsto stoji iza njih. Mi

se nadamo da neće doći do daljnjih restrikcija dostignutih prava i vjerujemo da se sustavnim praćenjem primjene Pravilnika, usputno s nešto više sluha za reakcije samih korisnika pomagala, dadu na vrijeme izvesti kvalitetne izmjene i dopune; prije no što se ljude iziritira na odlučnost da se bore i izbore za svoja prava. Stoga – u dobrom uvjerenju da će se kad-tad, svaka-ko što skorije ili prvom zgodom, uvažiti i naša iskustva – tražimo da se uzmu u razmatranje i naši prijedlozi izmjena i dopuna Pravilnika.

Prijedlog izmjena i dopuna Pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalicama

A. Ortopedska pomagala

3. Invalidska kolica

Članak 33. – drugi stavak – mijenja se pa glasi:

Osigurane osobe koje se kreću samo i isključivo u invalidskim kolicima (paraplegičari i tetraplegičari) imaju pravo i na jedna sobna invalidska kolica i na jedna terenska invalidska kolica na ručni pogon.

Zatim se dodaje treći stavak, koji glasi:

Osigurana osoba koja se, osim u invalidskim kolicima, može kretati na bilo koji drugi način – npr. pomoću štaka, štapa, ortoza, proteza i drugih pomagala za hodanje – ima pravo samo na jedna invalidska kolica; prema osobnom izboru (ili sobna, ili terenska).

Važna napomena

Kolica na elektromotorni pogon tetraplegičarima treba tretirati kao terenska invalid-

ska kolica, s tim da imaju pravo i na sobna invalidska kolica na ručni pogon.

6. Rukavice, rukavi, nogavice

Članak 39. upotpunjuje se točkom 4., koja glasi:

Osobe s tetraplegijom, kod kojih je vrlo visoka povreda i evidentan ispad funkcije šake, imaju pravo na rukavice posebne izrade za potporu i učvršćivanje šake.

Obrazloženje

Rukavice posebne izrade služe i kao fiksator/učvršćivač/potporanj šake pri vožnji kolica na ručni i drugi pogon, a, kao ortopedsko pomagalo, čak ekstenzija šake, često se rabi pri fiksiranju olovke te priključaka za razne elemente pribora za pisanje i crtanje, pribora za jelo i druge svakidašnje radnje (listanje knjige ili novina, biranje telefonskog broja, rad na tipkovnici kompjutera ili pisaće mašine...)

E. Druga pomagala

Iza Članka 65. predlažemo dodati novi članak (66., s tim da se postojeći numeriraju slijedom), koji glasi:

Osigurana osoba ima pravo, uz odobrenje liječnika primarne zdravstvene zaštite, na supozitorije, tablete ili sirup (prema osobnim potrebama i navikama), a na osnovu dijagnoze "incontinentio alvi et urinae".

Obrazloženje

Uspoređivanje je uvijek nepopularno, ali, u usporedbi s relativno zdravijom populacijom, para/tetraplegičari su materijalno u nepovoljnijem položaju, između ostaloga i zato jer moraju mjesečno izdvajati novčana sredstva za kupovanje laksativa. Najminimalnija doza je npr. 4 kutije Dulcolax čepića mjesečno, što – prema trenutnim cijenama – iznosi cca 72 KN. Posebno treba istaći da samo izuzetni para/tetraplegičari nisu "ovisni" o laksativima. U pojedinim slučajevima, kad osoba u socio-zaštitnoj potrebi nije u mogućnosti kupiti nužno potreban laksativ, prinuđena je na uštedu, a na uštrb svog zdravlja i higijene, što prouzrokuje ne samo ozbiljne probleme dodatne opstipacije, nego i izravno ugrožavanje zdravlja. – Dodatno nepopularno uspoređivanje može se izvesti uvidom kako se ovaj segment skrbi rješava u Austriji i Njemačkoj.

Smatramo da se ovom problemu nije posvetilo dovoljno pozornosti, kao da je iz određenih "obzira" – kako se to narodski kaže – podvučen pod tepih, s time da se u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, na teret socijale i na recept, mogu dobiti sredstva koja nisu u dovoljnoj mjeri faktor nužne sigurnosti i pouzdanja pa ih velika većina para/tetraplegičara izbjegava. Uostalom, ako nisu mjerodavna naša iskustva, konzultirajte stručnjake koji imaju smjerodavne informacije iz šireg okruženja.

Važno upozorenje i zahtjev za proširenjem stavke DRUGA POMAGALA

Evidentno je da Pravilnik kaska za vremenom pa se civilne osobe s p/t zanemaruju i ne uvažavaju se njihove primarne potrebe. O čemu se radi?

Budući da se šire naučne spoznaje i tehnologija napreduje galopirajućim koracima, na svijetskom tržištu se pojavljuju već afirmirana pomagala prokušane kvalitete i učinka. U novije vrijeme stručnjaci se bave fertilitetom i otklanjanjem seksualnih i drugih disfunkcija. Svjedoci smo da hrvatski stručnjaci imaju dovoljno znanja da pomognu osobama s para/tetraplegijom, međutim, civilne osobe s p/t se institucionalno i zakonski zanemaruju. Posebno valja istaći da eminentni stručnjaci u rehabilitaciji osoba s p/t ukazuju na jaku argumentaciju kako se para/tetraplegičari ne mogu smatrati u potpunosti rehabilitiranim osobama sve dok ne preuzmu svoj dio odgovornosti za potomstvo. Stoga smo slobodni predložiti

- da se preciziraju vrste i količine tih tzv. "drugih pomagala";
- da se nominira specijalista (na primjer, Dr. Dimanovski, urolog u Vinogradskoj, koji je do sad pomogao educirati, kao i liječiti, mnoge osobe s p/t pa, što nije zanemarivo, uživa ugled i povjerenje naših članova) koji bi imao pravo predlaganja i propisivanja pomagala i potrepština koje nisu obuhvaćene Pravilnikom (stimulatori, posebne proteze i injekcije...)

IV. Povjerenstva za pomagala

U Članak 77. umetnuti:

Povjerenstva i područni ured HZZO-a obvezuju se na ovjeru potvrde za ortopedska i druga pomagala najkasnije u roku od 15 dana od dana primitka potvrde, s time da

je za naredni termin mjerodavan datum izdavanja potvrde, e da bi osigurana osoba mogla u potpunosti konzumirati svoje pravo, tj. **da tromjesečna odobrenja, kao i isporuke, budu tromjesečne.**

Obrazloženje

Postoji kompjuterska evidencija odobravanja i potvrđivanja potvrda o potrebi ortopedskih i drugih pomagala, znači da je i kontrola vrlo jednostavna i brza. Međutim, smišljeno i sistemsko zakidanje razvlačenjem termina u procesu ostvarivanja prava predstavlja ujedno i kršenje temeljnih ljudskih prava. Stoga je jedan od predloženih načina isporuke, npr. uro-potrepština, a bez suvišnog administriranja, da se tromjesečna odobravanja određene količine mogu dobiti automatizmom kod ovlaštenog isporučitelja, kad se radi o trajnim i/ili nepromjenjivim dijagnozama, u slučaju para/tetraplegije i para/tetrapareze, kao posljedica spinalnih ozljeda.

D O D A C I

- U nadi iskrenog uvažavanja ističemo:
- Izražavamo bezrezervnu podršku simpozijском radu dr. M. Jelića sa 4. Simpozija o invalidima u Puli (prilog).
  - Inzistiramo na uvažavanju dijagnoza PARAPLEGIJA i TETRAPLEGIJA kao trajnih dijagnoza, dijagnoza koje se ne mijenjaju s vremena na vrijeme i po statusnim potrebama, kojima nije potrebna

nikakva upuna ili povremena provjera.

- Naša iskustva iskristalizirala su potrebu da se omogući i pravilnički regulira mogućnost osobne nabavke pomagala na slobodnom tržištu EZ-a, s pravom na povrat sredstava od HZZO-a, utemeljenom na cijeni koštanja datog pomagala kod ugovornog isporučitelja, na način kako je predviđeno Pravilnikom.
- Budući da je samo pitanje vremena neminovnost uvođenja AOP/EOP kartica u proces ostvarivanja Pravilnikom određenih prava, krajnje je vrijeme da se učine zamjetni koraci u tom pravcu.
- Predlažemo članovima Upravnog odbora HZZO-a da razmisle o načinu i mogućnosti ugradnje u Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima stvarne potrebe TETRAPLEGIČARA: računalo, diktafon ili magnetofon, zatim pripomoći za svakodnevnu uporabu, kao što su – pribor za jelo i slični pripomoći, dizalica za transfer, ručne komande za automobil.
- Naravno, ne očekujemo da će u dogledno vrijeme doći do osjetnih pomaka u korist osoba s para/tetraplegijom, pa ipak, ako nije moguće usaditi u neki pravilnik, možda je krajnje vrijeme da ude u svijesti barem znalaca da je automobil ortopedsko pomagalo osobama s p/t.

Uz izraze uvažavanja i s vjerom u konstruktivnu suradnju.

E-mail naših članova

Živimo u globalnom selu i trebamo širiti granice dostupnosti. Sve nas više ima na Internetu pa nema razloga da ne koristimo sve mogućnosti komunikacije. Možda jednom uspostavimo i videokonferenciju (umjesto okruglih stolova, skupština čak). U svakom slučaju započinjemo s objavom naših adresa, a – ukoliko netko želi nešto više – javite se.

POZIVAMO SVE NAŠE ČLANOVE KOJI ŽELE IMATI KOMPJUTER, AKO GA JOŠ NEMAJU, A ŽELE GA I TREBAJU, DA NAM SE JAVE I IZRAZE SVOJE ŽELJE I NAMJERE.

Posebno naglašavamo: NIŠTA NE OBEĆAVAMO – samo želimo imati pregled potreba pa, jednoga dana, tko zna... možda nam se otškrinu vrata trenutno neostvarivog, ali u perspektivi uvijek mogućeg!

